

Eriaruanne

ELi toetus sõekaevanduspiirkondadele

Sotsiaal-majanduslikule üleminekule ja
energiasüsteemi ümberkujundamisele pööratakse
vähe tähelepanu

EUROOPA
KONTROLLIKODA

Sisukord

	Punkt
Kokkuvõte	I–VII
Sissejuhatus	01–21
Söesektori langus ning selle mõju energiavarustusele ja tööhõivele	01–06
Söe kaevandamise ja põletamise negatiivne mõju tervisele, keskkonnale ja kliimale	07–10
Söekaevandussektorile antava riigiabi vähendamine	11–13
ELi üha ambitsioonikam kliimaalane tegevuskava	14–16
Söekaevanduspiirkondadele kättesaadavad ELi vahendid	17–21
Auditi ulatus ja käsitusviis	22–25
Tähelepanekud	26–56
Tööturu nõudlus parandas töö leidmise võimalusi, kuid andmed ei ole piisavad, et hinnata, kuidas söesektori töötajad said kasu ELi rahastatud koolitusest	26–32
Söetööstusest koondatud töötajad kogesid tööturul üldiselt positiivset olukorda	27–29
Söetööstusest koondatud töötajatele oli kättesaadav ELi rahastatud koolitus, kuid andmed osalemise kohta puuduvad	30–32
Liikmesriigid kasutasid ELi territoriaalse ühtekuuluvuse vahendeid, keskendudes söekaevanduspiirkondade üleminekule	33–48
Enamik üleminekustrateegiaid töötati välja hiljuti	34–35
ERFi ja Ühtekuuluvusfondi toetus oli kättesaadav, kuid selle mõju energiasüsteemi ümberkujundamisele ja töökohtade loomisele oli piiratud	36–43
EL on viimasel ajal märkimisväärselt suurendanud oma toetust söekaevanduspiirkondade üleminekule	44–48
Vaatamata üldistele edusammudele on kivisüsi mõnes liikmesriigis endiselt suur kasvuhoonegaaside heite allikas	49–56
Kivisöe põletamisest tulenev CO ₂ heide on vähenenud, kuid omamaine süsi on mõnikord asendatud impordi või muude fossiilkütustega	50–52

Liikmesriigid on seni pööranud vähe tähelepanu suletud või mahajäetud söekaevandustest pärit metaaniheitele 53–56

Järeldused ja soovitused 57–63

Lisa

Söe tootmine ja tarbimine ELis

Akronüümid ja lühendid

Sõnastik

Komisjoni vastus

Ajakava

Auditirühm

Kokkuvõte

I Süsi on aastakümneid olnud ELi üks peamisi energiaallikaid. Söetootmise vähenemine tõi kaasa selle sektori töötajate arvu olulise vähenemise, seda peamiselt enne 2000. aastat. ELi rohelises kokkuleppes on kindlaks määratud, et 2030. aasta kliimaeesmärkide saavutamisel ja 2050. aastaks kliimaneutraalseks muutumisel on oluline tegur energiatootmises kasutatava söe järkjärguline kasutuselt kõrvaldamine.

II Meie auditiga hinnati, kas ELi toetus on aidanud tõhusalt kaasa sotsiaal-majanduslikule üleminekule ja energiasüsteemi ümberkujundamisele ELi piirkondades, kus söetööstus on vähenenud. Auditi jaoks koostati valim seitsmest ELi piirkonnast, millele oli 2021. aasta teiseks pooleks finantsraamistiku 2014–2020 raames eraldatud üle 12,5 miljardi euro ELi vahendeid. Loodame, et meie leiud ja soovitused aitavad kulutõhusalt rakendada õiglase ülemineku fondi, mille eesmärk on leevendada kliimaneutraalsusele ülemineku sotsiaal-majanduslikku ja keskkonnamõju, sealhulgas söe kasutamise järkjärgulist lõpetamist.

III Järeldame, et söekaevanduspiirkondadele antaval ELi toetusel on olnud piiratud fookus ja mõju töökohtade loomisele ja energiasüsteemi ümberkujundamisele ning et vaatamata üldistele edusammudele on kivisüsi mõnes liikmesriigis endiselt suur kasvuhooonegaaside heite allikas.

IV Enamikus meie auditiga hõlmatud piirkondades kogesid koondatud töötajad tööturul üldiselt positiivset olukorda. Euroopa Sotsiaalfondi rahastatud koolituskursused olid söetööstusest koondatud inimestele kättesaadavad, kuid andmed nende osalemise kohta puuduvad. Euroopa Regionaalarengu Fondi investeeringute kaudu otseselt nendes piirkondades loodud töökohtade arv oli suhteliselt väike, eriti võrreldes töötute koguarvuga nendes piirkondades. Leidsime, et enamikus valimisse kuulunud piirkondades ei avaldanud rahastatud projektid märkimisväärset mõju energiasäästule ega taastuvenergia tootmisvõimsusele.

V Alates 2018. aastast on Euroopa Komisjon (edaspidi „komisjon“) pakkunud söekaevanduspiirkondadele mitmesuguseid eksperditeadmisi. EL lõi ka 19,3 miljardi euro suuruse õiglase ülemineku fondi, kuid ei ole hinnanud rahastamisvajaduse ulatust. Leidsime probleeme liikmesriikide jaoks ettenähtud aja jooksul kättesaadavate rahaliste vahendite kasutamisel tõhusa ülemineku toetamiseks. Sellega kaasneb oht, et vahendeid, mis on mõeldud ülemineku sotsiaal-majanduslike ja keskkonnakulude leevendamiseks, võidakse kasutada ilma, et üleminek tegelikult aset leiaks. Seoses Venemaa 2022. aasta sissetungiga Ukrainasse on see oht suurenenud.

VI Leidsime, et söe põletamisest tulenev CO₂ heide on märkimisväärselt vähenenud, kuid omamaine süsi on mõnikord asendatud impordi või muude fossiilkütustega. Suletud ja mahajäetud kaevandustest pärit metaaniheidet käsitlev aruandlus ei ole olnud piisavalt usaldusväärne. 2021. aasta detsembris avaldatud komisjoni ettepaneku eesmärk on see probleem lahendada. Suletud ja mahajäetud kaevandustest saadud metaani kasutamine energia tootmiseks oli meie auditiga hõlmatud liikmesriikides marginaalne (välja arvatud Saksamaal).

VII Soovitame komisjonil

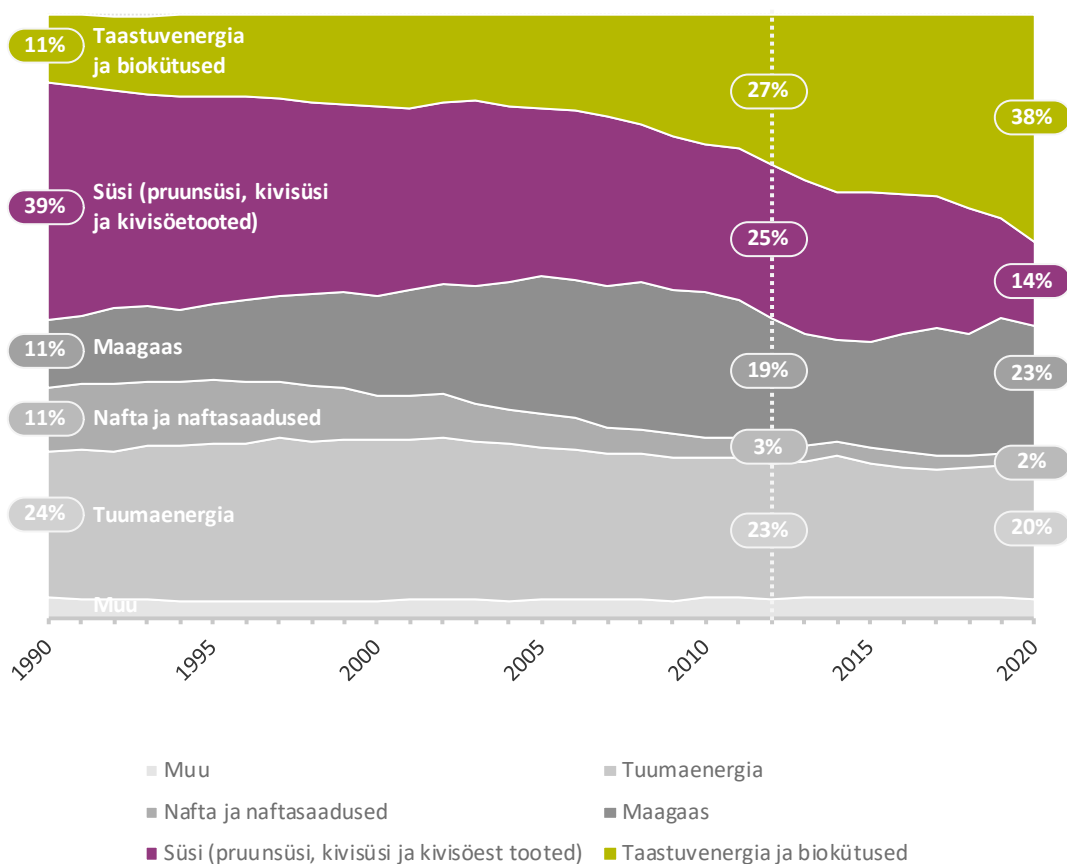
- 1) kontrollida, et õiglase ülemineku fondi kasutatakse tulemuslikult ja tõhusalt, et leevendada söekaevandus- ja CO₂-mahukates piirkondades kliimaneutraalsusele ülemineku sotsiaal-majanduslikku mõju;
- 2) jagada häid tavasid suletud või mahajäetud söekaevandustest pärit metaaniheidete mõõtmiseks ja haldamiseks.

Sissejuhatus

Söesektori langus ning selle mõju energiavarustusele ja tööhõivele

01 Kivisüsi oli Euroopa suurim elektri- ja soojusenergia tootmise energiaallikas kuni 2013. aastani, mil taastuvenergia selle ületas (vt [joonis 1](#)). 2020. aastal toodeti kivisöe abil endiselt peaaegu 14% ELis toodetud elektrist ja soojusenergiast¹.

Joonis 1. Elektri- ja soojusenergia tootmise osakaal kütuseliikide kaupa

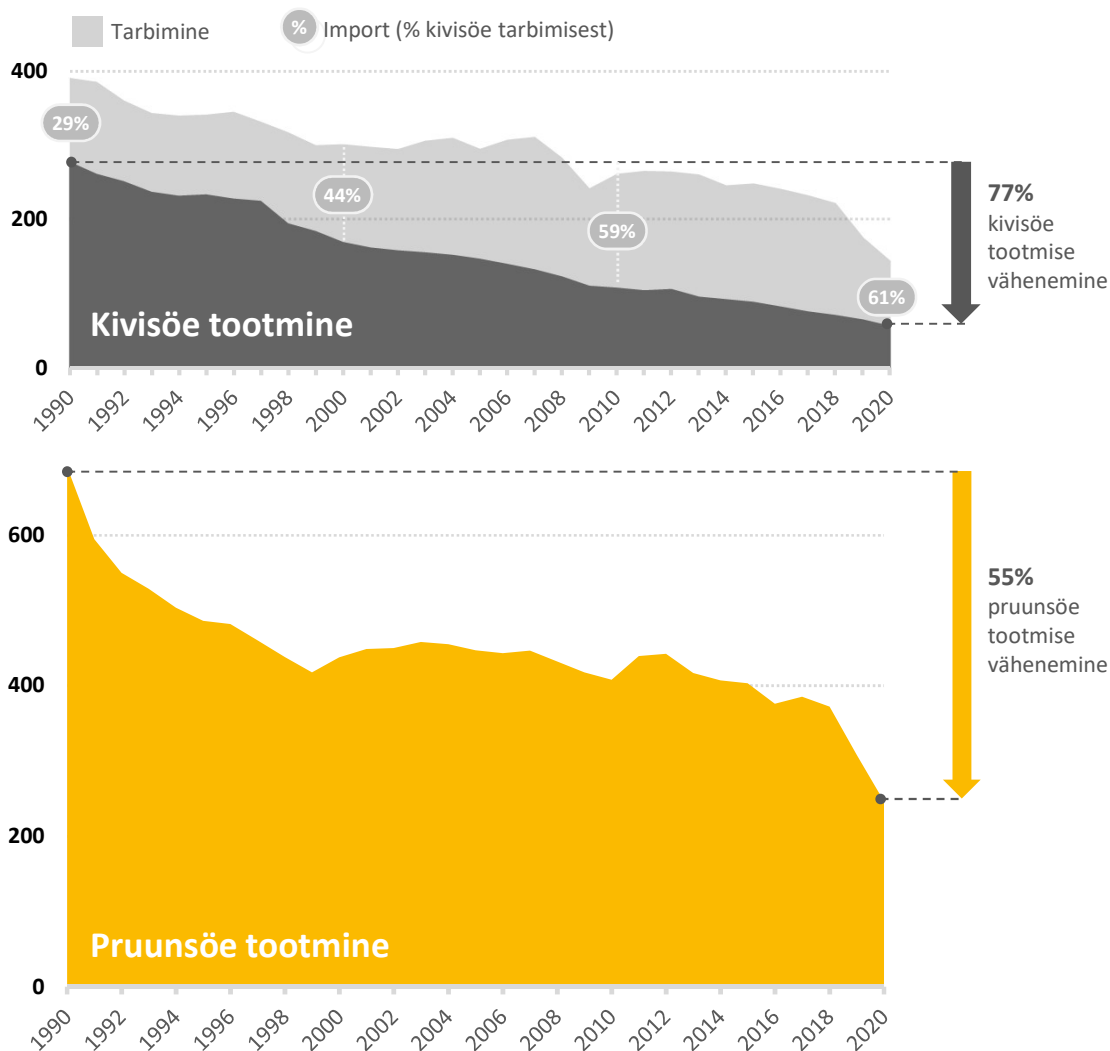
Allikas: Euroopa Kontrollikoda [Eurostati](#) andmete põhjal.

02 Sütt on kaks peamist liiki: pruunsüsi (sh ligniit) ja kivisüsi (sealhulgas küttesüsi, koksisüsi ja antratsiit). Pruunsütt kaevandatakse peamiselt karjäärides (tuntud ka pealmaakaevandustena), samal ajal kui kivisütt kaevandatakse peamiselt maa all.

¹ Eurostat.

Joonisel 2 on näidatud söe tootmise ja kasutamise areng alates 1990. aastast. Pruunsütt toodetakse ja kasutatakse ELis ning selle import on väga väike.

Joonis 2. Söe tootmine ja tarbimine EL 27-s (miljonites tonnides)

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Eurostati andmete põhjal.

03 27 ELi liikmesriigi kivisöe tarbimine vähenes 390 miljonilt tonnilt 1990. aastal 144 miljoni tonnini 2020. aastal. 2020. aastal imporditi 61% ELis tarbitavast kivisöest, millest ligi 54% imporditi Venemaalt. *Lisa* sisaldab teavet iga liikmesriigi söe tarbimise ja tootmise kohta 2010., 2015. ja 2020. aastal.

04 Ühe 2021. aasta uuringu² kohaselt kasutati 2018. aastal 76% ELis tarbitavast söest elektritootmiseks ja kütteks ning 24% energia- ja materjalitootmiseks tööstuses (peamiselt raua- ja terasetööstuses).

² Euroopa Komisjon, [Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions](#), 2021, lk 61.

05 Söetootmise vähenemise tõttu on söekaevandussektoris töötavate inimeste arv märkimisväärselt vähenenud (vt näited [tabelis 1](#)). Suurim tööjõu vähenemine toimus enne 2000. aastat. Ühe 2021. aasta uuringu³ kohaselt tegeles 2018. aastal otseselt söekaevandamisega ligikaudu 159 000 inimest, söeküttel töötavates elektrijaamades 49 000 inimest ja tarneahelas hinnanguliselt 130 000 inimest. Nimetatud aastal töötas söesektoris alla 0,2% ELi töötavast elanikkonnast.

Tabel 1. Näited üleminekuperioodidest EL 27-s ja nende mõjust söekaevandussektori tööhõivele

Liikmesriik (piirkond)	Peamine langusperiood	Töökohtade arvu vähenemine kõige kiirema languse perioodil	Tööhõive 2018. aastal***
Tšehhi (mitu piirkonda)*	1990–2000	100 000	14 000
Saksamaa (Ruhri piirkond)**	1957–1977	350 000	7 800
Saksamaa (Lausitzi piirkond Brandenburgis ja Saksimaal)**	1990–2000	80 000	6 200
Hispaania (mitu piirkonda)*	1985–2015	29 000	1 700
Madalmaad (Limburg)*	1965–1975	75 000	-
Poola (Ülem-Sileesia, Małopolska ja Lubelskie)*	1990–2002	230 000	83 000

Allikas:

IDDR1 ja kliimastrateegiad, [Lessons from previous “COAL TRANSITIONS”](#) 2017, lk 5.

** GermanWatch, [Transformation experiences of Coal Regions: Recommendations for Ukraine and other European countries, Complete Study](#), 2020, lk 21.

*** Euroopa Komisjon – Teadusuuringute Ühiskeskus, [Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions](#), 2021, lisa C.

06 Ühes komisjoni 2021. aasta uuringus⁴ selgitati, et söekaevanduste sulgemine tulenes mitmest tegurist: ebatõhus ja kulukas söetootmine, suhteliselt odav imporditud kivisüsi ning koksisöe hinna volatiilsus rahvusvahelistel turgudel. Uuringu

³ Euroopa Komisjon – Teadusuuringute Ühiskeskus, [Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions](#), 2021, lk 2–4.

⁴ Euroopa Komisjon – Teadusuuringute Ühiskeskus, [Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions](#), 2021, lk 50 ja 65.

kohaselt oli konkurentsivõimetute kaevanduste võimaliku sulgemise tõttu pärast 2020. aastat suur oht, et kaovad umbes 86 000 söesektori töökohta (üle poole kõigist selle sektori töökohtadest).

Söe kaevandamise ja põletamise negatiivne mõju tervisele, keskkonnale ja kliimale

07 Söe kaevandamisel ja põletamisel on märkimisväärne negatiivne mõju tervisele, keskkonnale ja kliimale. Ühes 2018. aasta uuringus⁵ jõuti järeldusele, et on olemas järjepidevad tõendid selle kohta, et söekaevandamine on seotud paljude haigustega inimestel, kes elavad kaevandustegevuse lähedal.

08 Söe põletamine avaldab negatiivset mõju õhukvaliteedile paljudes ELi paikades. Euroopa Keskkonnaameti andmetel põhjustasid tahked peenosakesed (PM_{2.5}) 2019. aastal ELis enneaegse surma üle 300 000 inimesel⁶. Tahkekütuseid, sealhulgas kivisütt põletavad elamute katlad ja ahjud on nende heitkoguste peamine allikas, tekitades 2019. aastal üle poole tahkete peenosakeste heitest⁷.

09 ELi iga-aastase kasvuhoonegaaside inventuuri⁸ kohaselt, mis hõlmab ka Ühendkuningriiki ja Islandit, tekitas kivisöe põletamine 2019. aastal 15% kasvuhoonegaaside heitest (v.a maakasutusest, maakasutuse muutusest ja metsandusest tulenev kasvuhoonegaaside heide ja neeldajates sidumine ning rahvusvahelisest lennundusest tulenev heide). Söekaevandamine, eriti maa-alustes kaevandustes, põhjustab ka metaaniheidet, mis – kui seda ei vähendata – jätkub isegi pärast kaevanduste sulgemist, kuigi väiksemates kogustes. Söekaevandamisest ja

---

⁵ Cortes-Ramirez et al. BMC Public Health, [Mortality and morbidity in populations in the vicinity of coal mining: a systematic review](#), 2018, lk 1.

⁶ Euroopa Keskkonnaamet, „[Air quality in Europe 2021](#)“, 2021.

⁷ EEA, [National Emission reduction Commitments \(NEC\) Directive emission inventory](#), 2019. aasta andmed.

⁸ EEA, [Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021](#), 2021.

suletud kaevandustest pärit metaaniheide moodustas 2019. aastal hinnanguliselt 0,7% kasvuhooonegaaside koguheitest (4,067 miljardit CO₂-ekvivalenttonni)⁹.

10 Kaevandamise potentsiaalne negatiivne keskkonnamõju hõlmab maastike ja elupaikade hävitamist, põhjavee saastumist, veereostust, pinnase erosiooni ning keemilist ja tolmoreostust. Sõe põletamisel tekib ka suures koguses tahkeid jäätmeid, mis sisaldavad selliseid saasteaineid nagu elavhõbe, uraan, toorium, arseen ja muud raskmetallid.

Söekaevandussektorile antava riigiabi vähendamine

11 Riigiabi on valitsuse poolt ettevõttele või organisatsioonile antav otsene või kaudne toetus, mis annab neile konkurentide ees eelise. Valdkondlikud eeskirjad ajavahemikuks 2003–2010¹⁰ võimaldasid anda söetööstusele riigiabi ELi energiavarustuse kindlustamiseks. Ühe 2014. aasta uuringu¹¹ kohaselt maksti ajavahemikul 2000–2012 ELi kivisõe tootjatele 87 miljardit eurot riigiabi.

12 2010. aastal võttis ELi nõukogu (edaspidi „nõukogu“) vastu otsuse söesektori üleminekueskirjade kohta, et soodustada konkurentsivõimete söekaevanduste sulgemist ajavahemikul 2011–2027¹². Kõnealuse nõukogu otsuse kohaselt loetakse riigiabi siseturu nõuetekohase toimimisega kokkusobivaks, kui see hõlmab:

- söetootmisüksuste käsiloleva tootmisega seotud kadude katmist (sulgemisabi) kuni 2018. aastani, tingimusel et toetatavad kaevandused suleti 2018. aasta lõpuks;
- söetootmisüksuste sulgemisega kaasnevate kulude katmist (erakorralised kulud), kui sulgemine on toimunud või toimub kuni 2027. aastani. Kõnealuse riigiabi tingimustele vastavad kulud hõlmavad sotsiaaltoetusi koondatud töötajatele või

---

⁹ EEA, [Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021](#), 2021, lk 344.

¹⁰ [Nõukogu määrus \(EÜ\) nr 1407/2002](#), 23. juuli 2002, mis käsitleb söetööstusele antavat riigiabi (EÜT L 205, 2.8.2002, lk 1)

¹¹ Jonek-Kowalska, Izabela, [State aid and competitiveness of the hard coal mining industry in the European Union](#), 2014.

¹² [Nõukogu otsus](#), 10. detsember 2010, konkurentsivõimete söekaevanduste sulgemise soodustamiseks antava riigiabi kohta (ELT L 336, 21.12.2010, lk 24).

pensionäridele ning kaevanduskohtade ümberehitamise või otstarbe muutmise kulusid.

13 Alates 2011. aastast on komisjon avaldanud 21 otsust 10 liikmesriigi kohta seoses nõukogu 2010. aasta otsuse kohaste riigiabi eeskirjade järgimisega. Komisjon teatas meile, et ajavahemikul 2011–2020 maksti söekaevandusettevõtjatele kaheksas liikmesriigis peaaegu 19,3 miljardit eurot riigiabi.

ELi üha ambitsioonikam kliimaalane tegevuskava

14 2015. aastal kehtestati [Pariisi kokkuleppega](#) ülemaailmne kliimamuutuste leevendamise eesmärk hoida globaalne soojenemine tunduvalt alla 2°C ja teha kõik selleks, et hoida see alla 1,5°C. EL ja selle liikmesriigid ratifitseerisid kokkuleppe 2016. aastal. 2019. aastal avaldas komisjon teatise [Euroopa rohelise kokkuleppe](#) kohta, mille eesmärk on „[muuta] EL õiglaseks ja jõukaks ühiskonnaks, millel on kaasaegne, ressursitõhus ja konkurentsivõimeline majandus“. Rohelises kokkuleppes on kindlaks määratud, et söe järkjärguline kasutuselt kõrvaldamine on oluline, et saavutada 2030. aasta kliimaeesmärgid ja 2050. aastaks kliimanetraalsus.

15 2021. aastal võttis EL vastu oma kliimaalase õigusakti, millega kehtestati siduv ELi eesmärk vähendada kasvuhoonegaaside netoheide 2050. aastaks nullini. Samuti seati vahe-eesmärk vähendada netoheidet 2030. aastaks vähemalt 55% (võrreldes 1990. aastaga)¹³.

16 Pärast Venemaa sissetungi Ukrainasse 2022. aasta veebruaris tunnistas komisjon, et riikidel võib lühiajalises perspektiivis olla vaja suurendada söetarbimist, enne kui nad saavad üle minna taastuvatele energiaallikatele, et vältida sõltuvust fossiilkütustest. Seda tingimusel, et 2030. aasta kliima- ja energiaeesmärgid on täidetud. Komisjon märkis ka, et EL peaks kiirendama üleminekut taastuvatele energiaallikatele¹⁴.

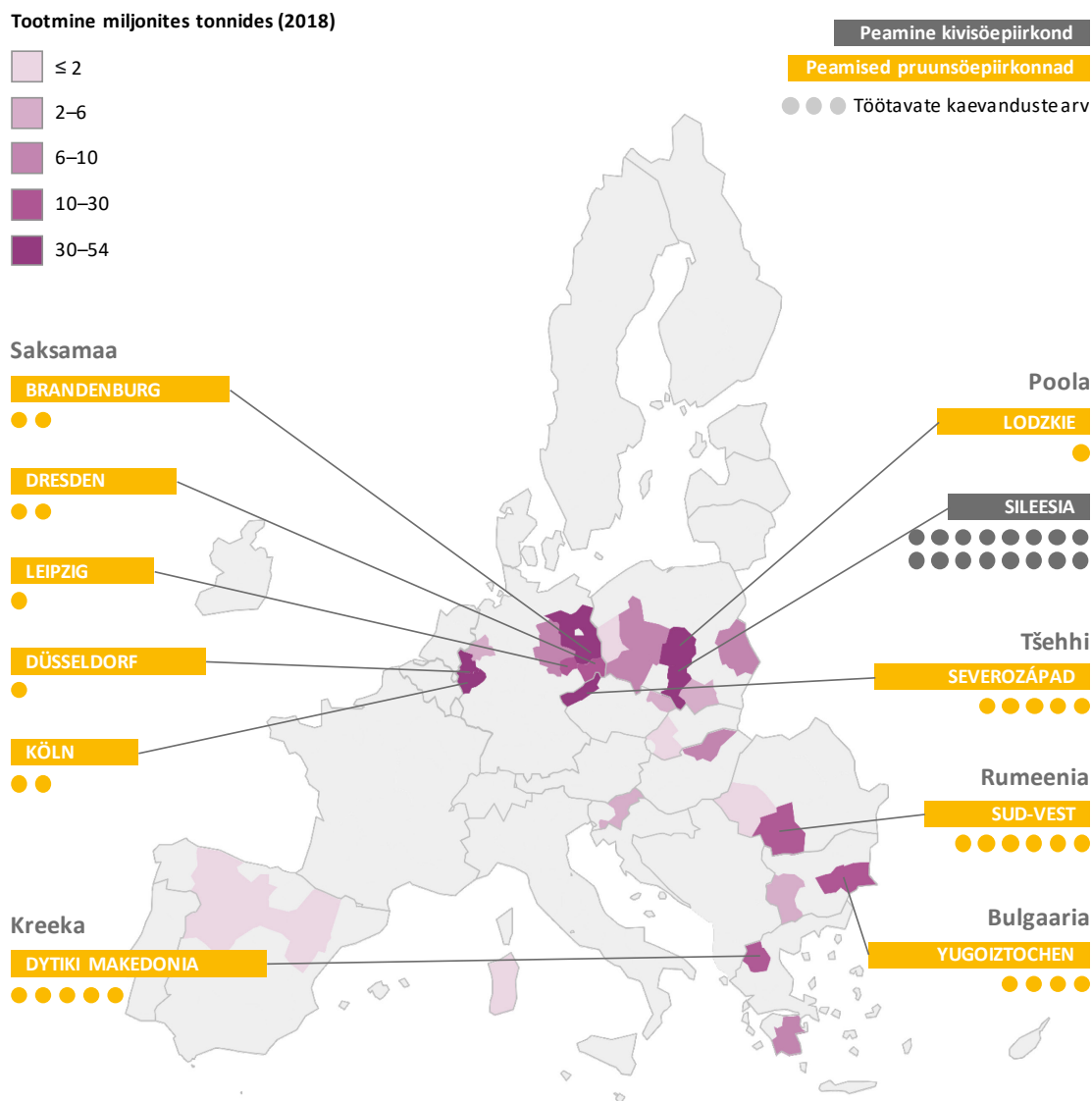
¹³ Määruse (EL) 2021/1119 kliimanetraalsuse saavutamise raamistiku kohta (nn Euroopa kliimamäärus) artiklid 1, 2 ja 4 (ELT L 243, 9.7.2021, lk 1).

¹⁴ Euroopa Komisjoni asepresidendi Frans Timmermansi sõnavõtt sõja kohta Ukrainas ning mõju kohta ELi kliima- ja energiapoliitikale ENVI-komisjonis, 7. märts 2022.

Söekaevanduspiirkondadele kättesaadavad ELi vahendid

17 Söe tootmine ELis on koondunud liikmesriikide konkreetsetesse piirkondadesse. 2018. aastal kaevandati sütt aktiivselt veel 11 ELi liikmesriigi 29 NUTS 2 piirkonnas (vt [joonis 3](#)).

Joonis 3. ELi peamised söekaevanduspiirkonnad

Allikas: ***Euroopa Komisjon – Teadusuuringute Ühiskeskus, [Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions](#), 2021, lk 100–101.

18 Tegu on erinevat liiki söekaevanduspiirkondadega.

- Mõnes piirkonnas jaotub söetööstus suurele geograafilisele alale (nagu Astuuria Hispaanias ja Sileesia Poolas). Teistes riikides on see koondunud rohkem väiksematesse piirkondadesse (nagu Palencia ja León Hispaanias ning Jiu oru mikropiirkond Rumeenias).

- o Mõned söekaevanduspiirkonnad asuvad hoonestatud aladel või nende lähedal, samas kui teised asuvad kaugemates maapiirkondades.
- o Mõnes söekaevanduspiirkonnas domineerib majanduses söetööstus, mis on sageli otseselt seotud elektri ja soojuse tootmisega, samas kui teistes on süsi olnud osa mitmekesisemast tööstusmaastikust.
- o Mõnel söekaevanduspiirkonnal on tänu oma geograafilistele või sotsiaalmajanduslikele iseärasustele märkimisväärne potentsiaal kasutada taastuvaid energiaallikaid¹⁵.

19 Kuni õiglase ülemineku fondi hiljutise kasutuselevõtuni (vt punkt 45) ei ole EL teinud endistele või praegustele söetootmispiirkondadele kättesaadavaks ühtegi konkreetset rahastamisprogrammi. Selleks, et sotsiaal-majandusliku ülemineku ja energiasüsteemi ümberkujundamise juures oleks võimalik arvestada kliimaeesmärke ja kaevanduste sulgemise tagajärgi, oli liikmesriikidel ja piirkondadel lisaks oma riiklikule ja piirkondlikule rahastamisele juurdepääs ka vahenditele, mis on kättesaadavad järgmiste Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide raames:

- o **Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)**, mille eelarve aastateks 2014–2020 on **228 miljardit eurot**, et parandada majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust ELis, vähendades piirkondadevahelisi erinevusi. Peamiste toetatavate valdkondade seas on innovatsioon ja teadusuuringud, digiarengu tegevuskava, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad ning vähese CO₂ heitega majandus;
- o **Euroopa Sotsiaalfond (ESF)**, mille eelarve aastateks 2014–2020 on **100 miljardit eurot**, et edendada jätkusuutlikku ja kvaliteetset tööhõivet ning tööjõu liikuvust;
- o **Ühtekuuluvusfond**, mille 2014.–2020. aasta eelarvest eraldatakse 15 liikmesriigile **61 miljardit eurot**, et vähendada majanduslikku ja sotsiaalset ebavõrdsust ning soodustada säästvat arengut. Fondist toetatakse üleeuroopaliste transpordivõrkude täiustamist ja ELi keskkonnaprioriteetide alla kuuluvaid projekte.

20 Liikmesriikide peamised strateegilised dokumendid nende vahendite kasutamiseks on partnerluslepingud ja rakenduskavad. Mõnesid rakenduskavasid hallatakse liikmesriikides tsentraalselt, teisi jällegi piirkondlikult. Komisjon annab suuniseid, kiidab heaks kavandamisdokumendid ja teostab järelevalvet nende

---

¹⁵ Euroopa Komisjon, Teadusuuringute Ühiskeskus, „Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth: Deployment potential and impacts“, 2020, lk 5.

rakendamise üle. Piirkondlikud ja riiklikud ametiasutused vastutavad söekaevanduspiirkondade sotsiaal-majandusliku ülemineku ja energiasüsteemi ümberkujundamise kavandamise ja elluviimise eest ning Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kasutamise eest sel eesmärgil.

21 Meie auditiga hõlmatud seitsmest piirkonnast saadud teabe põhjal (vt punktile **25** järgnev *joonis 4*) on punktis **19** nimetatud Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid finantsraamistiku 2014–2020 raames toetanud nendes piirkondades projekte rohkem kui 12,5 miljardi euroga.

Auditi ulatus ja käsitusviis

22 Meie audit annab ülevaate ELi toetuse rollist sotsiaal-majanduslikul üleminekul ja energiasüsteemi ümberkujundamisel ELi piirkondades, kus söetööstuse mahud on vähenenud. Söekaevanduspiirkonna sotsiaal-majanduslik ja energiasüsteemi ümberkujundamine tähendab söekaevanduspiirkonna majanduse ümberkorraldamist, et asendada söe järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise tõttu kaotatud töökohad, saavutada energiasääst ja minna üle ELi kliimaeesmärkidega kooskõlas olevatele energiaallikatele. Auditi tulemuste ja soovitude eesmärk on aidata kaasa õiglase ülemineku fondi kulutõhusale rakendamisele.

23 Uurisime, kas ELi toetus on aidanud tõhusalt kaasa sotsiaal-majanduslikule üleminekule ja energiasüsteemi ümberkujundamisele ELi piirkondades, kus söetööstuse mahud on vähenenud. Keskendusime sellele, kas

- söega seotud tööstusharude koondatud töötajatele oli pakutud asjakohast koolitust ja abi;
- liikmesriigid olid koos komisjoniga kindlaks teinud sotsiaal-majanduslikud arenguvajadused ja vahendeid vastavalt suunanud;
- küttesöe tekitatavate kasvuhoonegaaside heide on vähenenud kooskõlas ELi küttesöetootmise vähenemisega.

24 Meie audit hõlmas seitsmest ELi piirkonnast koosnevat valimit. ELi vahendite kasutamise hindamisel keskendusime perioodil 2014–2020 Euroopa Sotsiaalfondile, Euroopa Regionaalarengu Fondile ja Ühtekuuluvusfondile. Samuti hõlmas meie audit muid söekaevanduspiirkondi toetavaid meetmeid, sealhulgas üleminekuetapis olevate söekaevanduspiirkondade algatust ja õiglase ülemineku fondi ülesehitust. Auditi ajal oli liiga vara kaasata meie auditisse punktis **47** osutatud õiglase ülemineku territoriaalsed kavad.

25 Tõendusmaterjali hankimiseks kasutasime järgmisi meetodeid:

- dokumentide läbivaatamine ja intervjuud viie komisjoni peadirektoraadi esindajatega (konkurents; energia; tööhõive, sotsiaalküsimused ja kaasatus; regionaal- ja linnapoliitika ning Teadusuuringute Ühiskeskus) ning üleminekuetapis olevate söekaevanduspiirkondade algatuse sekretariaadiga;
- ELi söetootmist, söe kasutamist ja sellega seotud kasvuhoonegaaside heitkoguseid, energiatõhusust ja taastuvaid energiaallikaid, piirkondlikku

elanikkonda ja majanduslikku olukorda käsitlevate (peamiselt Eurostati) andmete läbivaatamine;

- o vaatasime läbi mitmesuguseid uuringuid, milles hinnatakse energiasüsteemi ümberkujundamist, metaaniheidet ja üldist majandusarengu olukorda meie seitsmest söekaevanduspiirkonnast koosnevas valimis;
- o intervjuud seitsme valitud söekaevanduspiirkonna esindajatega viies liikmesriigis (vt [joonis 4](#)), samuti ELi vahendite kasutamist aastatel 2014–2020 käsitlevate strateegiate ja dokumentide kontrollid. Valisime need piirkonnad välja 2010.–2018. aastal suletud söekaevanduste arvu ja 2014. aastal söekaevandussektori töötajate arvu alusel.

Joonis 4. Valitud söekaevanduspiirkondade omadused

SAKSAMAA

LAUSITZ

(ainult Brandenburgi liidumaal asuv osa)

- Koosneb viiest NUTS3 piironnast (Cottbus, Dahme-Spreewald, Elbe-Elster, Oberspreewald-Lausitz, Spree-Neiße)
- 0,6 miljonit elanikku
- 3600 töötajat kaevandustes

TŠEHHI

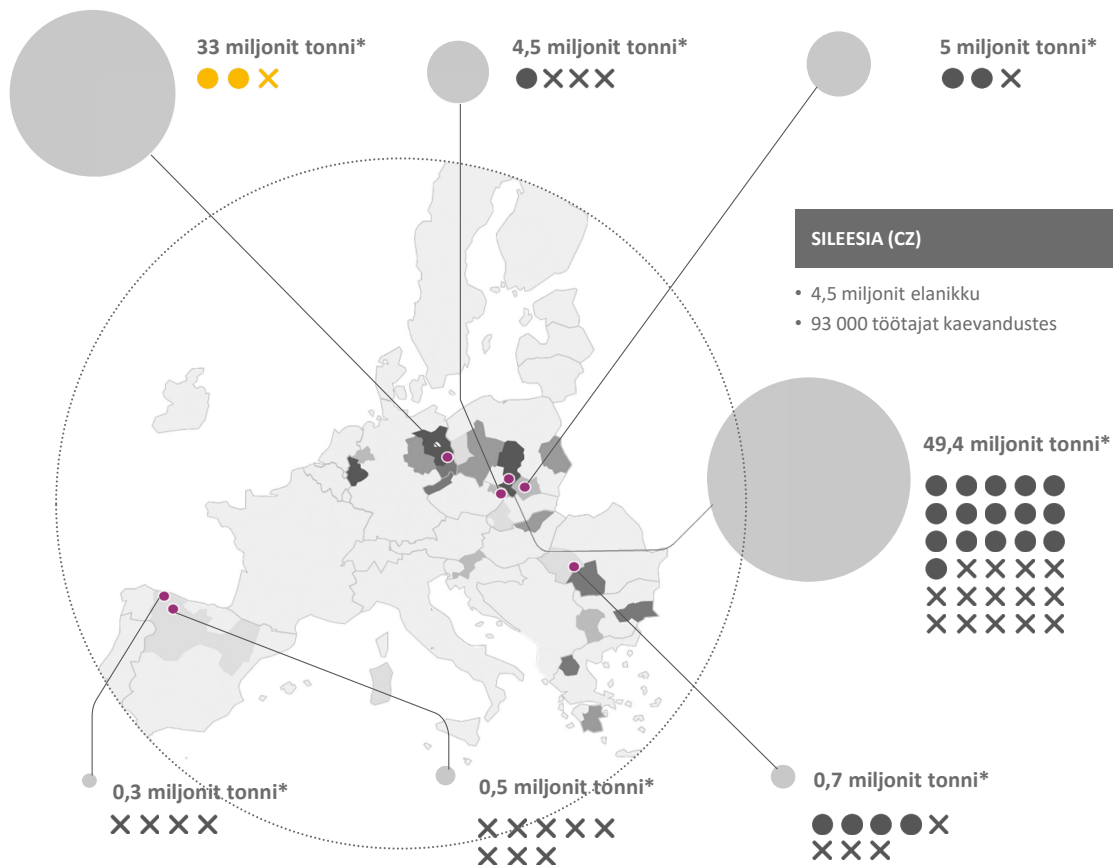
Morava-Sileesia (NUTS2)

- 1,2 miljonit elanikku
- 14 700 töötajat kaevandustes

POOLA

MAŁOPOLSKA (NUTS2)

- 3,4 miljonit elanikku
- 4900 töötajat kaevandustes

HISPAANIA

ASTURIAS (NUTS2)

- 1 miljon elanikku
- 2400 töötajat kaevandustes

PALENCIA & LEÓN (MÕLEMAD NUTS3)

- Mõlemad on provintsid (NUTS3) Castilla y Leónis (NUTS 2)
- 0,6 miljonit elanikku
- 1100 töötajat kaevandustes

RUMEENIA

JIU ORG (MIKRO-PIIRKOND)

- Asub Hunedoara maakonnas (NUTS3) Vestis (NUTS2)
- 0,1 miljonit elanikku
- 4700 töötajat kaevandustes

Märkus: Piirkondlike ametiasutuste teatatud söekaevandustöötajate arv (2014)

Kivisöe piirkonnad

Pruunisöe piirkond

Söetootmine 2018. aastal

Töötavate kaevanduste arv 2022. aastal

2010–2021 suletud kaevanduste arv

Allikas: Eurostat, liikmesriikidelt ja Euroopa Komisjonilt kogutud andmed – Teadusuuringute Ühiskeskus, [Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions, 2021](#), lk 100–101.

Tähelepanekud

Tööturu nõudlus parandas töö leidmise võimalusi, kuid andmed ei ole piisavad, et hinnata, kuidas söesektori töötajad said kasu ELi rahastatud koolitusest

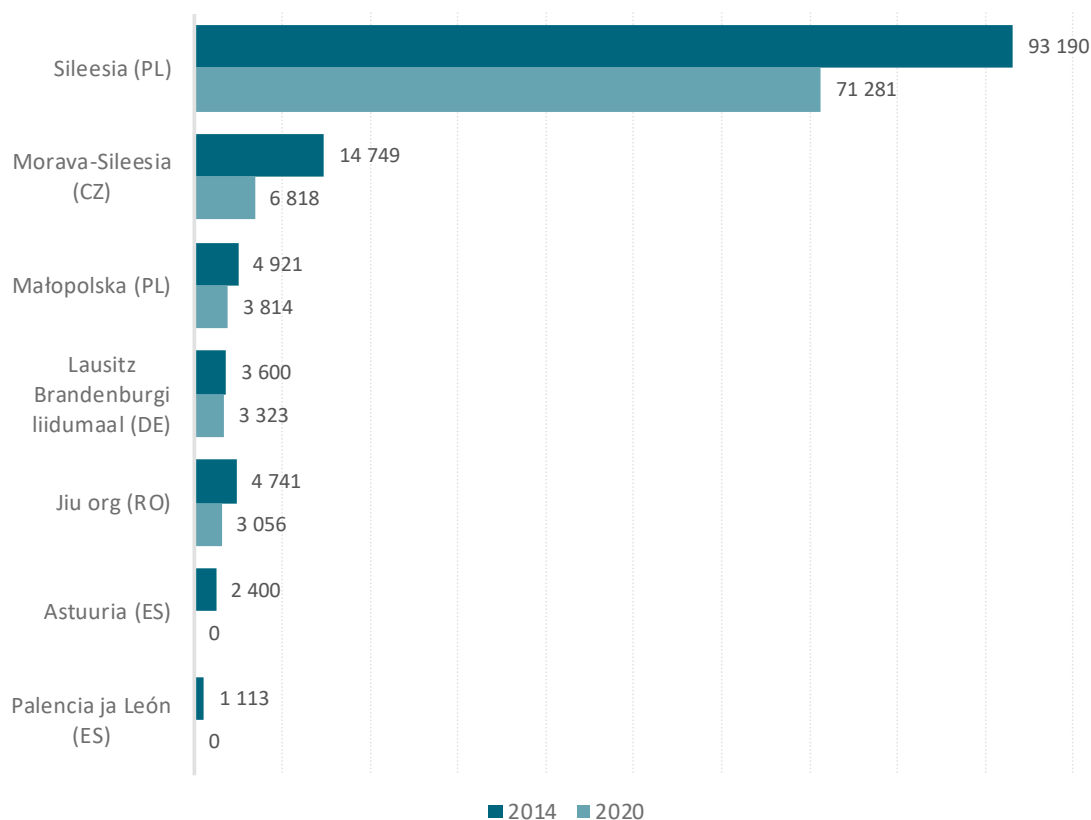
26 Uurisime, kas liikmesriikide ametiasutused pakkusid sisetööstusest koondatud töötajatele asjakohast koolitust ja abi. Hindasime, kas

- o pakutakse piisavaid koolitus- ja abimeetmeid, et aidata koondatud töötajatel leida uus töökoht. Võtsime arvesse ka koondamiste arvu ja olukorda piirkondlikel tööturgudel;
- o olid olemas andmed, mille põhjal hinnata nende meetmete mõju.

Sisetööstusest koondatud töötajad kogesid tööturul üldiselt positiivset olukorda

27 Meie auditiga hõlmatud söekaevanduspiirkondades moodustas 2020. aastal otseselt söekaevandussektoris töötavate inimeste arv alla 2% töötavast elanikkonnast, välja arvatud Sileesias (Poola) ja Jiu orus (Rumeenia), kus see oli vastavalt 4% ja 14%. *Joonisel 5* on näidatud otseselt söekaevandussektoris töötavate inimeste arvu vähenemine aastatel 2014–2020. Mõnes piirkonnas, näiteks Lausitzis (Saksamaa) ja Sileesias (Poola), saavutati sektori töötajate arvu vähenemine töötajate arvu loomuliku kõikumise ja ja pensionile jäämise kaudu, samas kui teistes piirkondades, näiteks Morava-Sileesias (Tšehhi), pidi söekaevandusettevõtte töötajaid koondama.

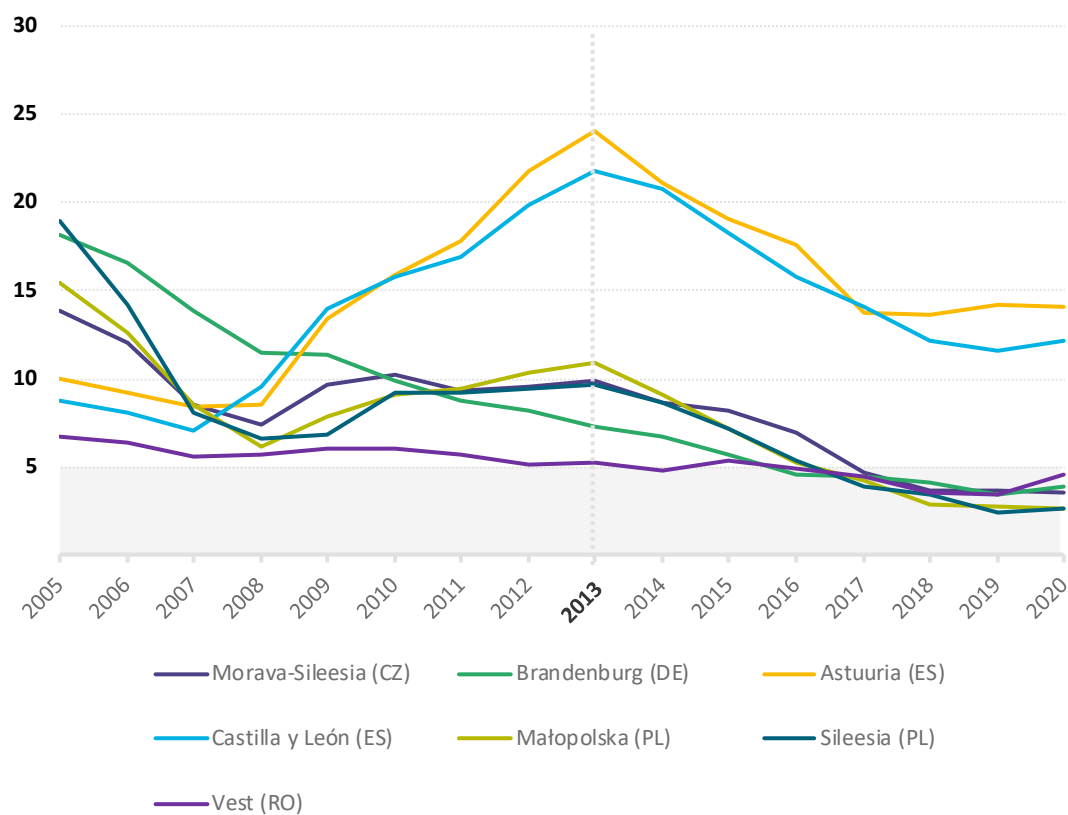
Joonis 5. Otsesed töökohad söekaevandussektoris aastatel 2014–2020

Allikas: Euroopa Kontrollikoda liikmesriikidelt saadud andmete põhjal.

28 *Joonisel 6* on näidatud töötuse määra muutumine valitud söetootmispiirkondades alates 2005. aastast. Töötuse määra vähenemine alates 2014. aastast näitab, et olukord tööturul oli tööotsijate jaoks üldiselt positiivne, vähendades ohtu, et söetööstusest koondatud töötajad jäävad töötuks. 2020. aastaks on töötuse määr langenud alla 5% kõigis hõlmatud piirkondades, välja arvatud kahes Hispaania piirkonnas. Töötuse määr nendes kahes piirkonnas oli siiski madalam kui kogu riigi vastav näitaja (15,5%). Vaatamata nendele edusammudele ei pruugi mõningad tööturuga seotud probleemid töötuse määra analüüsist ilmsiks tulla (vt [1. selgitus](#)).

Joonis 6. Töötuse määr, 2005–2020 (protsentides)

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Eurostati andmete põhjal elanikkonna (vanuses 15–74) töötuse määra kohta.

1. selgitus

Kolm neljandikku 15–65-aastastest inimestest Jiu orus (Rumeenia) ei tööta

Jiu orus vähenes pärast söesektori ümberkorraldamist töötajate arv 70 000-lt 1995. aastal 25 000 inimesele 2019. aastal. 2019. aastal oli 15–65-aastaseid inimesi kokku 100 000. Töötuks loeti ainult 1489 inimest, sest nad otsisid aktiivselt tööd ja olid registreeritud tööhõiveametis. Töötuse määr annab seega ebatäieliku pildi Jiu oru tööhõive raskest olukorrast.

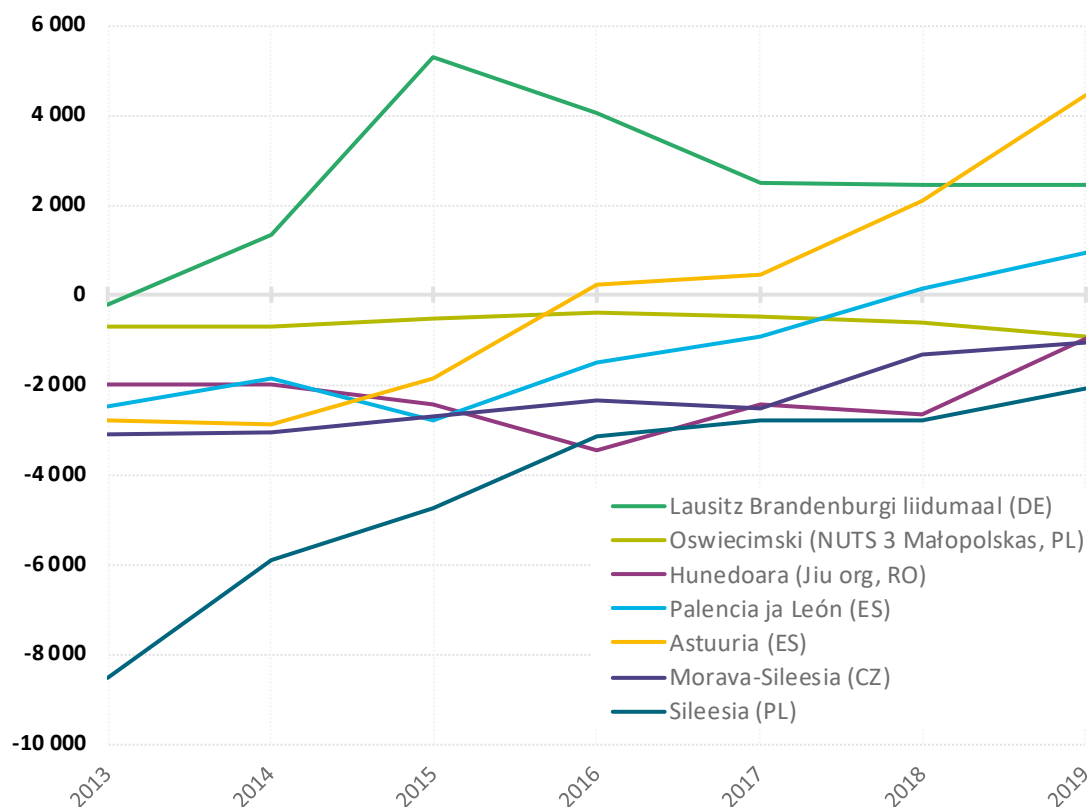
Üleminekuetapis olevate söekaevanduspiirkondade algatuse¹⁶ kohaselt on Jiu orus suuresti ühekülgne majandus, mis sõltub endiselt suurel määral kaevandustegevusest. Piirkonna kehvad ühendusteel ja halvenenud transporditaristu, keskkonnaseisundi halvenemine ja järjestikused kaevanduste sulgemised koos koondamistega on viinud Jiu oru elanikkonna üldise vähenemiseni. Majanduse teatavale ümberkorraldamisele vaatamata on piirkonna atraktiivsus erainvestorite jaoks piiratud.

29 Kui Lausitz (Saksamaa) ja Astuuria (Hispaania) välja arvata, oli meie valimis olevate teiste piirkondade rände netosaldo ajavahemikul 2013–2020 negatiivne, ehk siis piirkonnast lahkus rohkem inimesi kui sinna elama asus (vt [joonis 7](#)). See põhjustas osaliselt ka töötuse määra vähenemist, kuna mõned töötud otsustasid piirkonnast lahkuda, et otsida uusi töökohti mujal.

---

¹⁶ Euroopa Komisjon, „Regional profile Jiu Valley“, üleminekuetapis olevate söekaevanduspiirkondade algatus, 2020.

Joonis 7. Rände netosaldo valitud piirkondades, 2013–2019

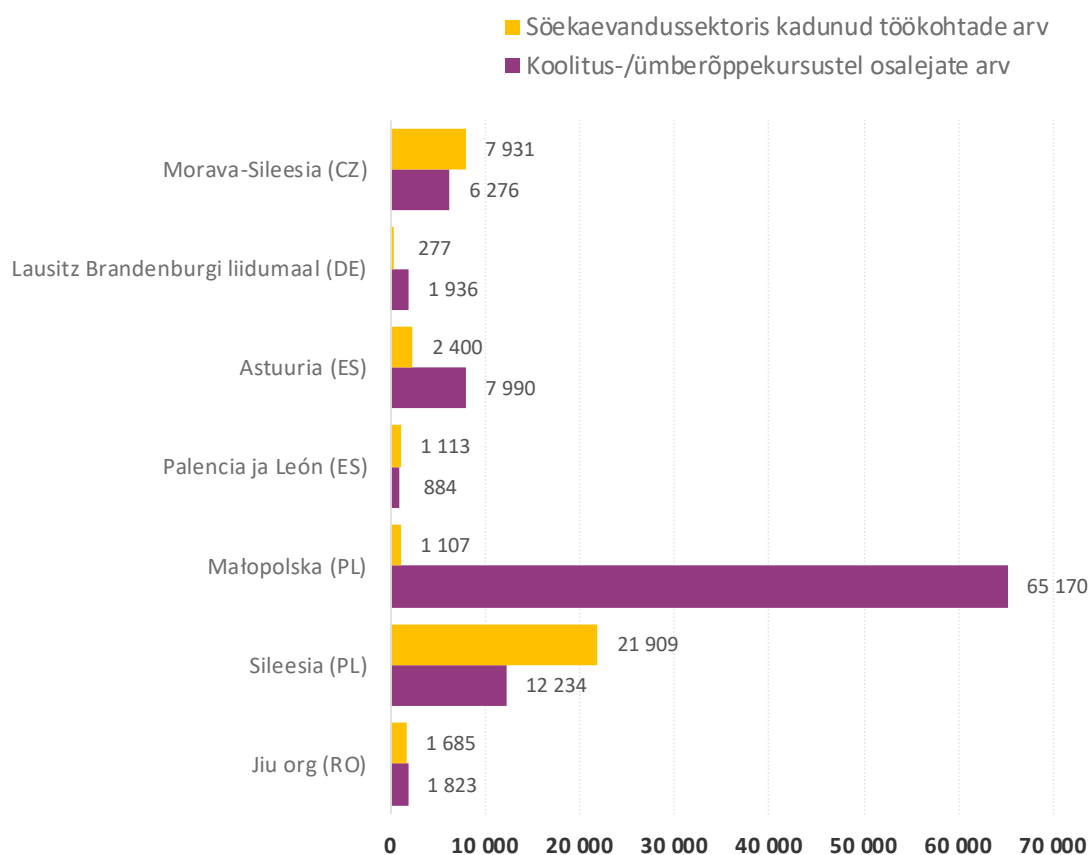

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Eurostati andmete põhjal.

Söetööstusest koondatud töötajatele oli kättesaadav ELi rahastatud koolitus, kuid andmed osalemise kohta puuduvad

30 Joonisel 8 on esitatud kokkuvõtte Euroopa Sotsiaalfondi antavatest toetusest koolituskursustele ja meetmetele, mis on kättesaadavad meie auditiga hõlmatud piirkondade töötutele, sealhulgas söekaevandustes töö kaotanud inimestele. Enamikus piirkondades kasutati riiklike vahendeid ka töötute ja söekaevandustest koondatud töötajate koolitamiseks ja ümberõppeks.

Joonis 8. ESFi rahastatud tegevus aastatel 2014–2020

Allikas: Euroopa Kontrollikoda liikmesriikidelt saadud andmete põhjal.

31 2. selgituses kirjeldatakse kahte projekti, millega toetati konkreetselt endisi sisetööstuse töötajaid. Nendes projektides osalejate arvele langes vähem kui 2% auditeeritud piirkondades söekaevandussektoris kadunud töökohtadest. Kahe projekti puhul, mida toetati Morava-Sileesias (Tšehhi) ning Palencias ja Leónis (Hispaania), on näha, et need projektid olid algelt suunatud suuremale osalejate arvule kui lõpuks osalenud inimeste arv.

2. selgitus

Näide ELi rahastatud meetmetest, mis on suunatud söetööstusest koondatud inimestele

Morava-Sileesias (Tšehhi) andis ESF 370 000 eurot projektile, mis pakkus osalejatele tööalast nõustamist, koolitust, ümberõpet ja töövahendust. Projektis osalenud 338 inimesest 260 (77%) olid söekaevandusettevõtte töötajad. Auditi ajal lõpetas kavandatud meetmed 324 osalejat ja 278 sai pärast programmi lõpetamist töökoha. Projekti esialgne eelarve oli neli korda suurem, kuid seda tuli vähendada tööturu positiivse arengu tõttu, mis tõi kaasa võimalike osalejate oodatust väiksema huvi.

Palencias ja Leónis (Hispaania) eraldas Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fond (EGF) 1,02 miljonit eurot projekti rahastamiseks, mille eesmärk oli parandada endiste kaevandustöötajate tööalast konkurentsivõimet. Fondi eesmärk on tegeleda tööstuse ümberkorraldamisest tulenevate laiaulatuslike koondamistega. Projekti raames koolitati 198 endist söetööstuse töötajat, mis moodustas 58% esialgsest eesmärgist (339). Olemasoleva teabe kohaselt õnnestus koolituse tulemusena leida töö 81 töötajal (41%).

32 ESFi õigusaktides ei nõutud, et liikmesriigid esitaksid eraldi andmed endiste söetööstuse töötajate kohta. Valitud piirkondade asjaomased ametiasutused ei suutnud saada teavet endiste söetööstuse töötajate kohta. Seetõttu ei olnud võimalik kindlaks teha ELi rahastatavates meetmetes osalenud söetööstusest koondatud töötajate arvu ja nende meetmete panust osalejate abistamisel uute töökohtade leidmisel. Teave oli kättesaadav ainult väga väheste asjaomaste meetmete kohta, mida on kirjeldatud eespool [2. selgituses](#).

Liikmesriigid kasutasid ELi territoriaalse ühtekuuluvuse vahendeid, keskendudes söekaevanduspiirkondade üleminekule

33 Uurisime, kas liikmesriigid olid koos komisjoniga teinud kindlaks sotsiaalmajanduslikud arenguvajadused ja suunanud vahendeid sellele vastavalt. Hindasime, kas

- o liikmesriigid olid oma rakenduskavade tugevuste, nõrkuste, võimaluste ja ohtude analüüsis (SWOT-analüüs) toonud välja söetootmise vähenemise probleemi ning koostanud strateegilised dokumendid sotsiaalmajandusliku ülemineku kohta;

- o liikmesriigid olid komisjoni toetusel investeerinud ELi vahendeid meetmetesse, mis aitavad kaasa energiasüsteemi ümberkujundamisele ja mõjutatud söekaevanduspiirkondade majandusliku struktuuri arendamisele ning toovad selget kasu, nagu uute töökohtade loomine, taastuvate energiaallikate võimsuse suurendamine ja energiatarbimise vähendamine;
- o pärast Pariisi kokkuleppe vastuvõtmist oli komisjon võtnud meetmeid, et toetada üleminekuetapis olevaid söekaevanduspiirkondi vastavalt nende konkreetsetele vajadustele.

Enamik üleminekustrateegiaid töötati välja hiljuti

34 ELi tasandil puudus õiguslik nõue koostada söekaevanduspiirkondade sotsiaal-majandusliku ülemineku või energiasüsteemi ümberkujundamise strateegia aastateks 2014–2020. Sellegipoolest leiame, et sellise strateegia koostamine oleks olnud hea tava, eriti kuna kõik valitud piirkonnad peale Brandenburgi olid silmitsi söetootmise järsu vähenemisega ning söekaevandamine ei olnud enam elujõuline tegevus.

Tabelis 2 antakse ülevaade valitud söekaevanduspiirkondade sotsiaal-majanduslike strateegiate arengust. Meie ülevaade üleminekustrateegiatest näitab, et need, mis avaldati aastatel 2018–2021, sisaldavad hinnangut nende piirkonna SWOT-analüüside või sarnaste analüüside kohta ning et nende koostamisse kaasati peamised sidusrühmad.

Tabel 2. Ülevaade valitud piirkondade sotsiaal-majanduslikest üleminekustrateegiatest

Piirkond	Kommentaariid
Morava-Sileesia (Tšehhi)	2015. aastal otsustas Tšehhi valitsus rakendada programmi RE:START, mille eesmärk on toetada kolme söekaevanduspiirkonna majanduslikku ümberkorraldamist Tšehhis. Esimene RE:START tegevuskava töötati välja aastateks 2017–2030. 2019. aastal avaldatud piirkondlikus strateegias aastateks 2019–2027 rõhutati vajadust sotsiaal-majandusliku ülemineku järele ning söetööstuse negatiivset mõju keskkonnale ja kliimale.
Lausitz (Saksamaa)	Pärast 2017. aastat töötati Lausitzi jaoks välja spetsiaalsed sotsiaal-majanduslikud üleminekustrateegiad pärast seda, kui Saksamaa jaoks võeti vastu söe kasutamisest loobumise strateegia, milles eraldati Brandenburgile kuni 2038. aastani 17 miljardit eurot riiklikku abi.

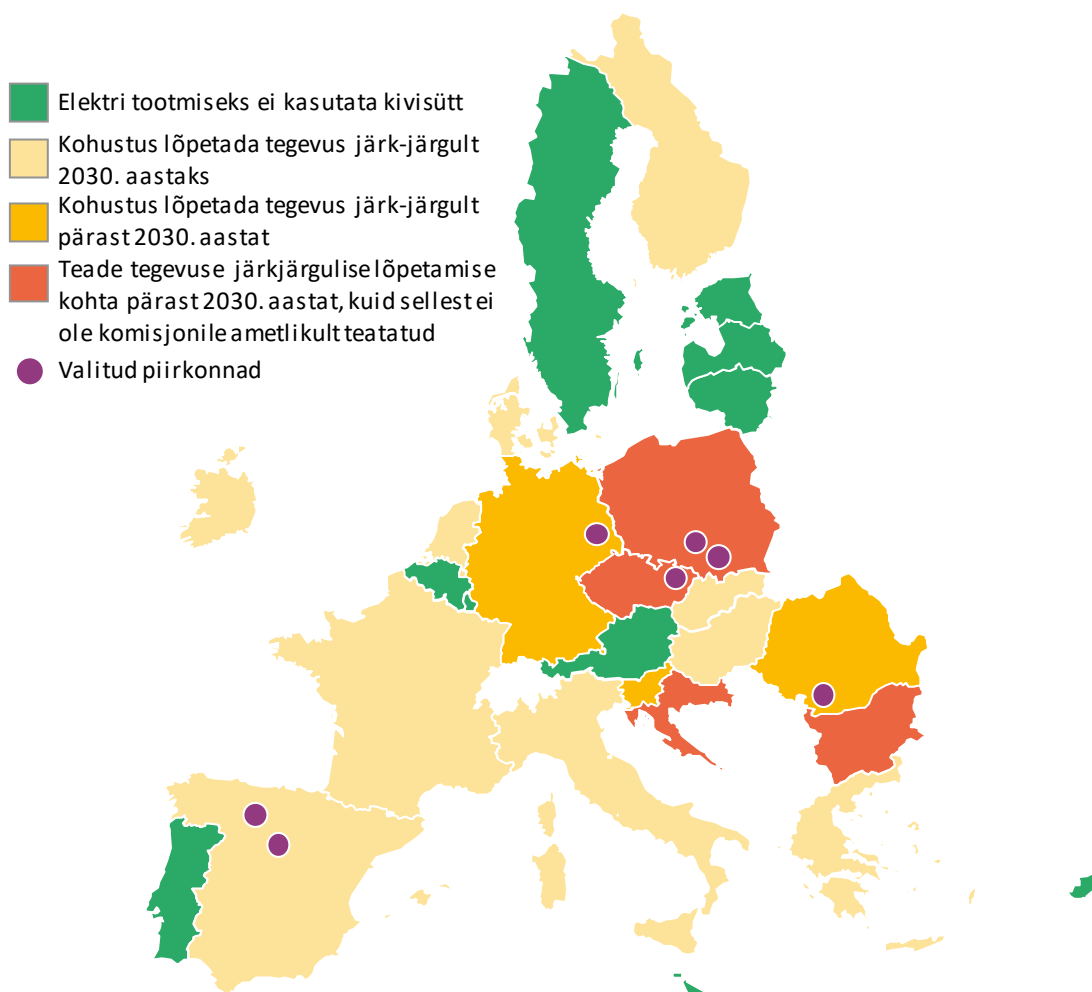
Astuuria (Hispaania)	Olukorras, kus 2013. aastal oli tööl suhteliselt vähe söekaevureid ja 2018. aastal kaevandustegevus peatati, kasutati strateegia 2013–2018 raames vahendeid peamiselt endistele kaevuritele hüvitise maksmiseks. 2019.–2027. aasta strateegiates keskendutakse majanduse elavdamisele ja kaevanduspiirkondade alternatiivsele arendamisele, et saavutada nende struktuuriline ümberkujundamine.
Palencia ja León (Hispaania)	
Sileesia (Poola)	Sotsiaal-majandusliku ülemineku ja energiasüsteemi ümberkujundamise vajadust rõhutati juba 2013. aasta strateegias, kuid vastav piirkonna ümberkujundamise tegevuskava avaldati alles 2019. aastal. 2020. aastal võeti vastu uus piirkondlik strateegia, milles keskendutakse rohkem piirkonna sotsiaal-majanduslikele muutustele.
Małopolska (Poola)	Kuigi 2011. aasta strateegia sisaldas meetmeid sotsiaal-majandusliku üleminekuga tegelemiseks, vastavad 2020. aasta strateegias kavandatud meetmed paremini ülemineku vajadustele.
Jiu org (Rumeenia)	Jiu oru sotsiaal-majandusliku ja keskkonnaalase arengu strateegia aastateks 2022–2030 oli auditi ajal heakskiitmisel. Strateegia, mis töötati välja ELi vahendite toel, põhines mikropiirkonna probleemide ja võimaluste analüüsil ning võttis arvesse asjaomaste sidusrühmade seisukohti. See on Jiu oru kolmas arengustrateegia. 2016. aastal heaks kiidetud strateegiat ei rakendatud kunagi. Perioodi 2002–2010 strateegial ei olnud märkimisväärset mõju Jiu oru sotsiaal-majanduslikule olukorrale.

Allikas: Euroopa Kontrollikoda.

35 Ametlikud kohustused söe kasutamise järkjärguliseks lõpetamiseks võeti aastatel 2016–2022 (vt [joonis 9](#)) ja need aitasid kaasa üleminekustrateegiate hiljutisele väljatöötamisele valitud piirkondades. Lõimitud riiklikes energia- ja kliimakavades aastateks 2021–2030 kirjeldatakse, kuidas liikmesriigid kavatsivad tegeleda selliste küsimustega nagu energiatõhusus, taastuvad energiaallikad ja kasvuhoonegaaside heite vähendamine. Kavasad ajakohastati viimati 2019. aastal, mis tähendab, et viimaste kohustuste mõju veel praegustes kavades ei kajastu. Liikmesriigid peavad esitama komisjonile oma ajakohastatud riiklike energia- ja kliimakavade kavandid 2023. aasta juuniks¹⁷.

¹⁷ Energialiidu juhtimist ja kliimameetmeid käsitleva määruse (EL) 2018/1999 artiklid 3 ja 14 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1).

Joonis 9. Sõe järkjärguline kasutuselt kõrvaldamine riikide kaupa (mai 2022)

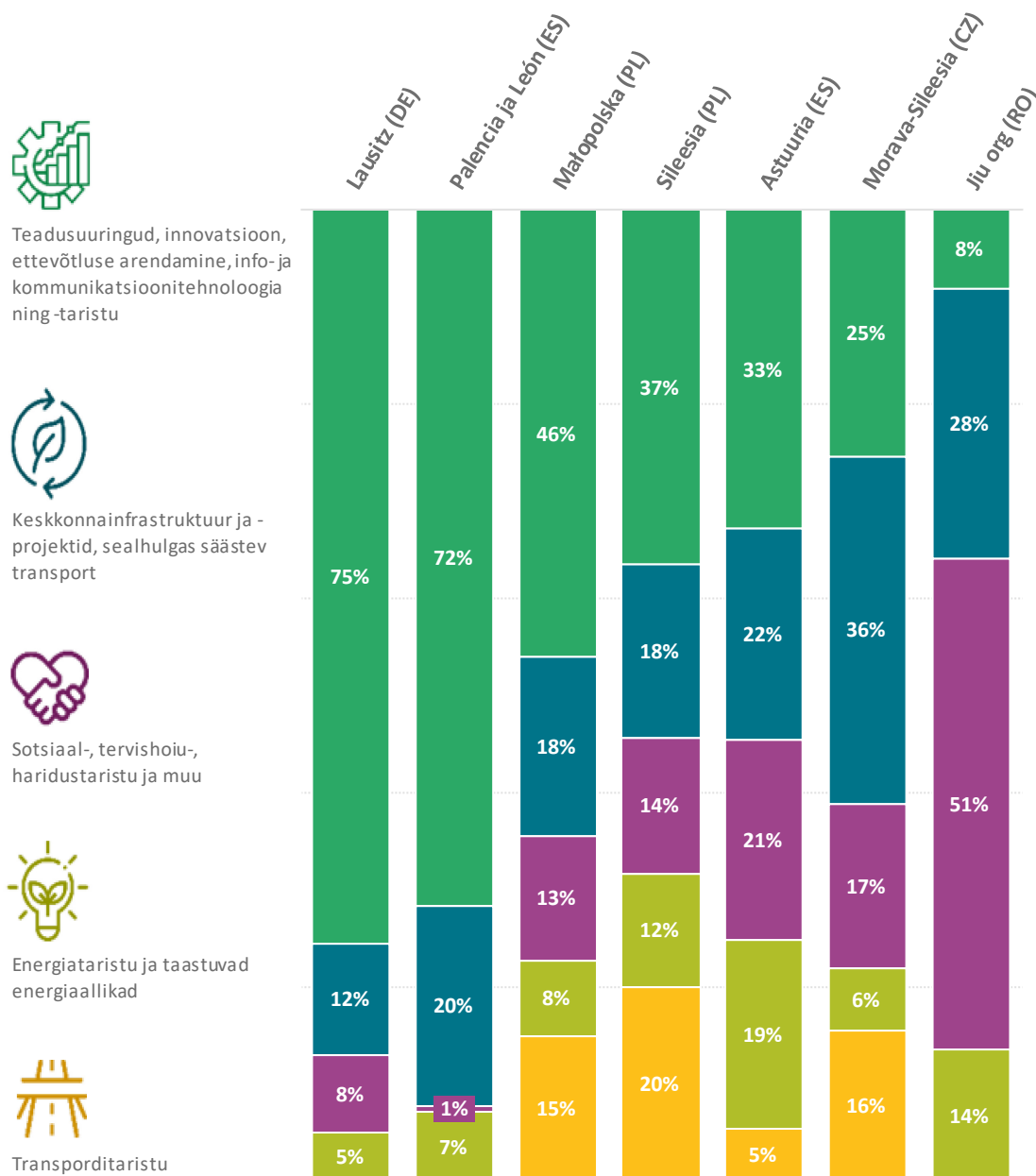
Allikas: Euroopa Kontrollikoda Euroopa Komisjoni teabe põhjal.

ERFi ja Ühtekuuluvusfondi toetus oli kättesaadav, kuid selle mõju energiasüsteemi ümberkujundamisele ja töökohtade loomisele oli piiratud

36 *Joonisel 10* on näidatud ERFi kasutamine valitud söekaevanduspiirkondades, sealhulgas riiklike programmide raames. Lausitzis (Saksamaa), Palencias ja Leónis (Hispaania) ning Małopolskas (Poola) eraldati suur osa ERFi vahenditest teadusuuringutele, innovatsioonile ja ettevõtluse arendamisele. Jiu orus (Rumeenia), Sileesias (Poola) ja Moravia-Sileesias (Tšehhi) investeeriti märkimisväärne osa vahenditest sotsiaal-, tervishoiu-, haridus- ja transporditaristute parandamiseks. Kõigis piirkondades peale Lausitzi kasutati üle 18% ERFi vahenditest keskkonna parandamise meetmeteks, nagu reoveepuhastusrajatised või õhukvaliteedi parandamine. 2021.

aasta viimaseks kvartaliks kiitsid meie auditiga hõlmatud seitse piirkonda ERFi projektide rahastamiseks heaks 9,5 miljardit eurot ELi toetusi.

Joonis 10. 2014.–2020. aasta ERFi toetuse kasutamine valitud söekaevanduspiirkondades

Allikas: Euroopa Kontrollikoda liikmesriikide ja valitud söekaevanduspiirkondade esitatud teabe põhjal.

37 Lisaks ERFi rahastamisele kasutati Ühtekuuluvusfondist eraldatud 2,5 miljardit eurot projektide toetamiseks neljas piirkonnas. Jiu orus (Rumeenia) oli selle rahastamise suurus märkimisväärne, kuna see moodustas 46% piirkonna Ühtekuuluvusfondi ja ERFi kogukulutustest. Toetatud projektide eesmärk oli renoveerida ja ajakohastada Hunedoara maakonna vee- ja reoveesüsteem. Sileesias

(Poola) ja Małopolskas (Poola) oli Ühtekuuluvusfondi osa nende kahe fondi kogusummast vastavalt 28% ja 22%. Sellest enamik kulutati üleeuroopalise transpordivõrgu alla kuuluvate raudteede, kiirteede ja maanteede ehitamiseks. Morava-Sileesias (Tšehhi) oli Ühtekuuluvusfondi osa kahe fondi kogusummast 14% ning seda kasutati samuti enamasti transporditaristu valdkonna projektide toetamiseks.

38 *Tabelis 3* on esitatud otse ERFi toetusel loodavate töökohtade arv korraldusasutustelt saadud andmete põhjal. Töökohtade osakaal on väike, moodustades vähem kui 5% 2014.–2020. aasta keskmisest töötute arvust valitud piirkondades. Kuna ERF suurendab nõudlust subsideeritud projektidega seotud toodete ja teenuste järele, loob ERF kaudselt töökohti, kuid andmed selliste kaudselt loodud töökohtade kohta ei ole kättesaadavad.

Tabel 3. Ülevaade töökohtadest, mis luuakse otse 2014.–2020. aasta ERFi toetusega rahastatud projektidega

Piirkond	Töökohtade arv (A)	Töötute keskmine arv aastatel 2014–2020 (B)	Esitatud protsendina (A/B *100)
Morava-Silesia (CZ)	387	33 800	1,1
Lausitz (DE)	110	24 000	0,5
Astuuria (ES)	668	74 700	0,9
Sileesia (PL)	3 802	93 600	4,1
Małopolska (PL)	2 151	70 500	3,1
Jiu org (RO)	104	75 000	0,1

Allikas: Euroopa Kontrollikoda liikmesriikide ja Eurostati esitatud teabe põhjal (Hispaania ametiasutused ei ole Palencia ja Leóni (ES) kohta teavet esitanud). Jiu oru (RO) puhul kasutame töötute keskmise arvu asemel aktiivses elanikkonnas mittetöötavate inimeste arvu (vt [1. selgitus](#)).

39 Ühes Euroopa Komisjoni 2020. aasta aruandes¹⁸ hinnati NUTS 2. tasandi endiste söekaevanduspiirkondade potentsiaali investeerida taastuvatesse energiaallikatesse ja

¹⁸ Euroopa Komisjon, Teadusuuringute Ühiskeskus, „Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth, 2020, lk 5–6.

luua töökohti nende puhta energia tehnoloogiate abil. Seitset valitud piirkonda hinnati järgmiselt.

- Brandenburg (Lausitz) (Saksamaa), Astuuria (Hispaania) ja Castilla y León (Palencia ja León) on piirkonnad, millel on suur töökohtade loomise potentsiaal puhta energia tehnoloogiate kasutuselevõtul.
- Małopolska (Poola) ja Vest (Jiu Valley) (Rumeenia) võiksid 2030. aastaks aeglaselt suurendada tööhõivet puhta energia tehnoloogiate abil, kuid nende tehnoloogiate potentsiaali töökohtade loomisel on võimalik täielikult ära kasutada alles 2050. aastaks.
- Morava-Sileesia (Tšehhi) ja Sileesia (Poola) on piiratud võimalused asendada söega seotud töökohad täielikult töökohtadega puhta energia tehnoloogiate sektoris.

40 ELi vahenditest ei toetata tavaliselt suuremaid projekte, mille eesmärk on arendada välja taastuvenergiatehnoloogiaid, kuna need peaksid tänapäeval teenima piisavalt tulu ega saaks toetust¹⁹. Seega toetatakse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest tavaliselt väiksemaid käitisi. Seda kinnitab meie analüüs ERFi kulutuste kohta seitsmes valitud piirkonnas. Peamiselt kasutati vahendeid uute päikesepaneelide paigaldamiseks. Jiu orus (Rumeenia) ei rahastatud ühtegi taastuvenergia käitist ning neljas valitud piirkonnas kulutati taastuvatele energiaallikatele alla 1% lepingutega kaetud ERFi vahenditest. Eelmises punktis nimetatud 2020. aasta aruande kohaselt kasutati Sileesia (Poola) kõige suurem osa (ligikaudu 3%) ERFi lepingutega kaetud kulutustest taastuvatele energiaallikatele. Nende investeeringutega rajatakse uusi taastuvenergia tootmisvõimsusi, mis moodustavad 2,3% piirkonna võimalikust tehnilisest võimsusest.

41 ELi energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtte tähendab, et enne täiendavatesse energiatootmisvõimsustesse investeerimist tuleb parandada energiatõhusust. Auditeeritud piirkondades ulatusid ERFi kulutused avaliku taristu, olemasolevate elamute, VKEde ja suurettevõtete energiasäästuprojektidele 2,4%-st ERFi lepingute raames tehtud kulutustest Palencias ja Leónis (Hispaania) kuni 15%-ni Asturias (Hispaania).

42 Suutsime kindlaks teha nende ELi rahastatud energiatõhususmeetmete eeldatava mõju ainult Morava-Sileesiale (Tšehhi), kus ELi aastatel 2014–2020 kavandatud projektid peaksid andma aastase energiasäästu, mis moodustab peaaegu 5% piirkonna

---

¹⁹ Määruse (EL) nr 1303/2013 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 320) artikkel 61.

aastasest soojuse kogutarbimisest. Sileesia (Poola) ja Małopolska (Poola) puhul esitasid ametiasutused andmed piirkondlike programmide, kuid mitte riiklike programmide mõju kohta. Mõlemas nimetatud piirkonnas saavutatakse ELi toel energiasääst, mis on tõenäoliselt väiksem kui 3% aastasest soojustarbimisest ja alla 1% aastasest elektritarbimisest. Meie valimis olevad ülejäänud piirkonnad ei esitanud meile hinnangu andmiseks piisavalt täielikke andmeid.

43 Leidsime oma ettevõtete energiatõhusust käsitlevas aruandes ka seda, et ELi rahastatud energiatõhususe projektid annavad vaid tagasihoidliku panuse ELi eesmärkide saavutamisse²⁰. Ühest komisjoni 2020. aasta uuringust²¹ selgub, et suurem osa energiasäästust riiklikul tasandil²² tulenes energiatõhususkohustustest või energia maksustamisest.

EL on viimasel ajal märkimisväärselt suurendanud oma toetust söekaevanduspiirkondade üleminekule

44 2017. aasta detsembris kuulutas komisjon välja [üleminekuetapis olevate söekaevanduspiirkondade algatuse](#) (CRIT), mille eelarve on 3,1 miljonit eurot. Algatus koosnes avatud platvormist, mis tõi kokku kõik asjaomased sidusrühmad, edendades teadmiste ja kogemuste vahetamist söekaevanduspiirkondade vahel. Samuti andis ta tehnilist abi seitsmele konkreetsele söekaevanduspiirkonnale (sealhulgas Astuuriale (Hispaania), Sileesiale (Poola), Małopolskale (Poola) ja Jiu orule (Rumeenia)). 2020. aasta juunis käivitas komisjon [õiglase ülemineku platvormi](#), tuginedes CRIT platvormist saadud kogemustele. Teadusuuringute Ühiskeskuse avaldatud aruannetes²³ tehti kindlaks mitmed sellised piirkonnad ja kirjeldati nende profiili.

²⁰ Eriaruanne 02/2022: „Ettevõtete energiatõhusus: mõningane energiasääst, kuid puudused kavandamises ja projektide valimises“, punktid 117–120.

²¹ Euroopa Komisjon, [Energiatõhususe direktiivi 2012/27/EL artikli 24 lõike 3 kohane 2019. aasta hinnang edusammudele, mida liikmesriigid on teinud 2020. aastaks seatud riiklike energiatõhususe eesmärkide saavutamisel ja energiatõhususe direktiivi 2012/27/EL rakendamisel](#), 2020, joonis 3, COM(2019) 326 final.

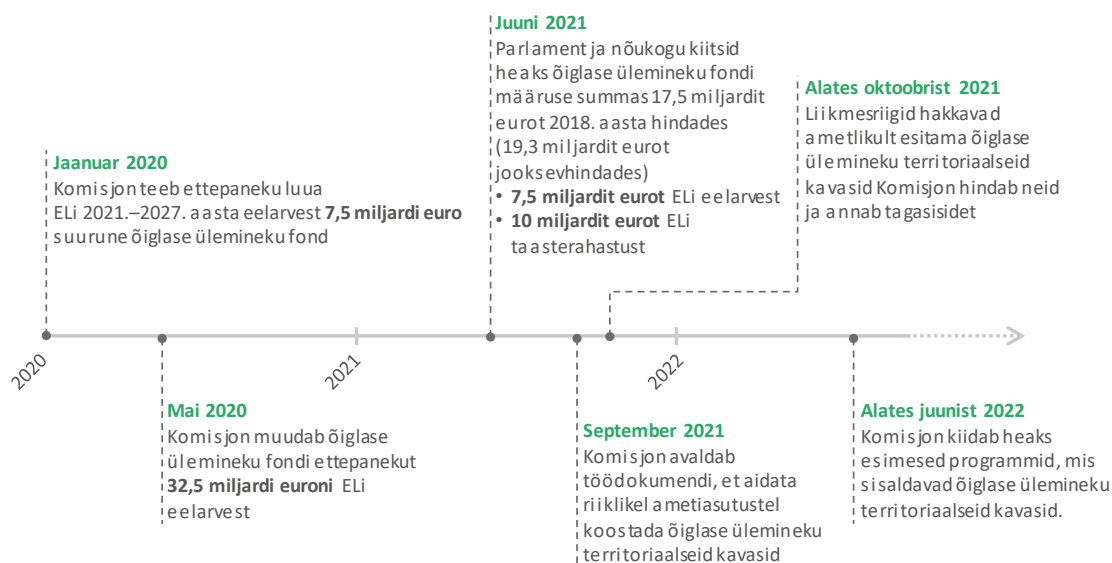
²² Sääst [energiatõhususe direktiivi](#) artikli 7 alusel.

²³ Euroopa Komisjon – Teadusuuringute Ühiskeskus, [EU coal regions: opportunities and challenges ahead](#), 2018. [Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth](#), 2020.

45 Osana Euroopa rohelisest kokkuleppest tegi komisjon ettepaneku õiglase ülemineku mehhanismi kohta, et keskenduda nendele piirkondadele ja sektoritele, mida üleminek kliimaneutraalsele majandusele kõige rohkem mõjutab ning mis sõltuvad fossiilkütustest, sealhulgas söest, turbast ja põlevkivist ning suure kasvuhoonegaaside heitemahukusega tööstusprotsessidest („üleminekust mõjutatud piirkonnad“). See koosneb kolmest sambast:

- õiglase ülemineku fond²⁴, millest on peamiselt toetusteks eraldatud 19,3 miljardit eurot, mida rakendatakse komisjoni ja liikmesriikide jagatud eelarve täitmise raames (vt [joonis 11](#));
- õiglase ülemineku kava, millega antakse InvestEU programmi raames eelarvelisi tagatisi erasektori investeeringute kaasamiseks;
- avaliku sektori laenurahastu, mille raames kombineeritakse EIP laenud ELi toetustega.

Joonis 11. Õiglase ülemineku fondi ajakava

Allikas: Euroopa Kontrollikoda õigusaktide ja komisjonilt saadud teabe põhjal.

Euroopa Komisjon – Teadusuuringute Ühiskeskus, [Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions, 2021](#).

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1056, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond (ELT L 231, 30.6.2021, lk 1).

46 Meie arvamuses²⁵ komisjoni ettepanekute kohta võtta vastu õiglase ülemineku fondi määrus rõhutati, et komisjon ei olnud põhjalikult analüüsinud, mida on nendes piirkondades ELi varasema rahastamisega saavutatud, ega nende ülejäänud vajadusi. Nõukogu rõhutas erinevate rahastamisallikate koordineerimise ja vastastikuse täiendavuse tähtsust. Eelkõige rõhutas ta riski, et ülemineku sotsiaal-majanduslike ja keskkonnakulude leevendamiseks mõeldud vahendeid kasutatakse ilma, et üleminek tegelikult toimuks, kuna mõned piirkonnad ei muuda oma CO₂-mahukaid tööstusharusid. Seda ohtu suurendab veelgi programmi piiratud ajakava. ELi taasterahastu vahendid summas 10,87 miljardit eurot tuleb kulukohustustega siduda 2023. aasta lõpuks ja need tuleb ära kasutada 2026. aasta lõpuks.

47 Õiglase ülemineku territoriaalsed kavad on õiglase ülemineku fondi rakendamise keskne element. 2022. aasta augusti seisuga oli heaks kiidetud kümme õiglase ülemineku territoriaalset kava. Venemaa sissetung Ukrainasse 2022. aastal ja selle mõju energiaturule võivad põhjustada viivitusi söest loobumisel ning mõjutada üleminekukavade rakendamist.

48 Õiglase ülemineku fondi määruses on sätestatud mitu elementi, mida liikmesriigid peavad oma õiglase ülemineku kavades kirjeldama, sealhulgas üleminekuprotsess riiklikul tasandil, kõige enam mõjutatud piirkondade ülemineku probleemid ja õiglase ülemineku fondi eeldatav panus²⁶. Ühes komisjoni talituste töödokumendis õiglase ülemineku territoriaalsete kavade kohta²⁷ esitatakse komisjoni talituste seisukoht programmitöö nõuete kohta. Mis puudutab kavade heakskiitmise tingimusi, siis kirjeldatakse dokumendis olukordi, mil komisjon plaanib liikmesriikide ettepanekud heaks kiita või tagasi lükata. Need tingimused võivad osaliselt vähendada mõningaid meie arvamuses tuvastatud riske, kuid auditi toimumise ajal oli liiga vara hinnata, kuidas neid praktikas rakendatakse.

---

²⁵ [Arvamus nr 5/2020](#) komisjoni 14. jaanuari 2020. aasta ja 28. mai 2020. aasta ettepanekute kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega asutatakse õiglase ülemineku fond (2020/0006 (COD)).

²⁶ [Määruse \(EL\) 2021/1056](#) artikkel 11.

²⁷ [Komisjoni talituste töödokument: õiglase ülemineku territoriaalsete kavade kohta](#), SWD(2018) 275 final.

Vaatamata üldistele edusammudele on kiviüsi mõnes liikmesriigis endiselt suur kasvuhoonegaaside heite allikas

49 Uurisime söest tulenevate kasvuhoonegaaside heitkoguste muutumist.

Hindasime, kas

- söe kasutamine elektri- ja soojusenergia tootmiseks (ja sellega seotud CO₂ heide) on vähenenud kooskõlas ELi küttesöe tootmise vähenemisega;
- on olemas usaldusväärsed hinnangud töötavate ja mahajäetud söekaevanduste metaaniheite kohta koos eeskirjade ja stiimulitega suletud kaevanduste metaaniheite piiramiseks.

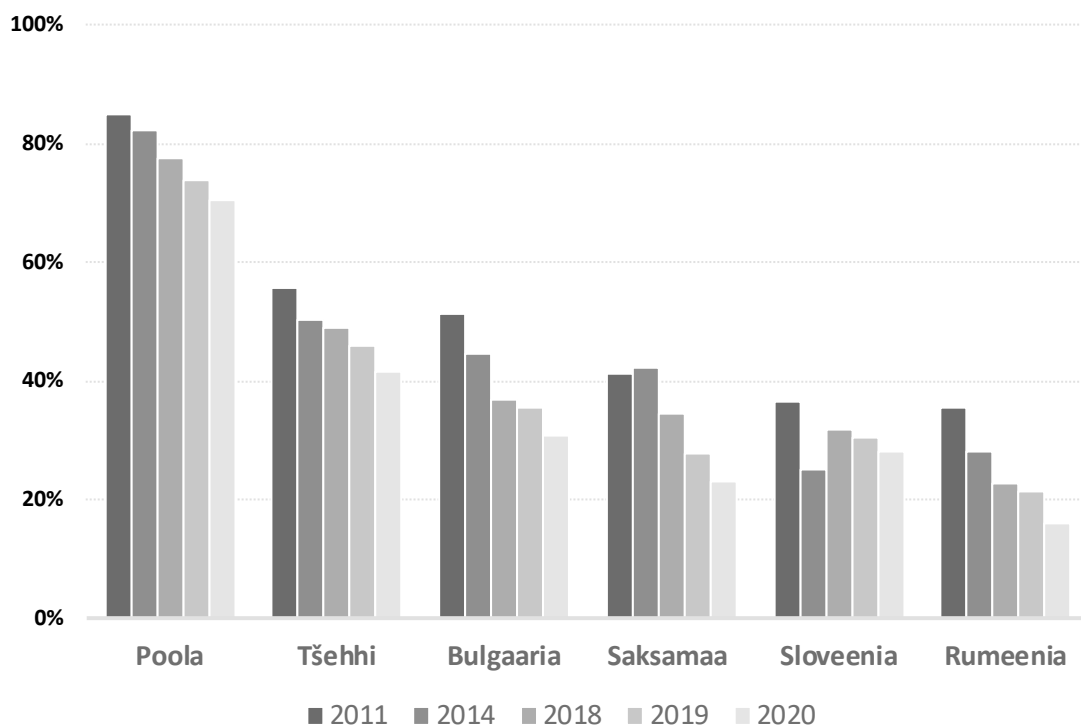
Kivisöe põletamisest tulenev CO₂ heide on vähenenud, kuid omamaine süsi on mõnikord asendatud impordi või muude fossiilkütustega

50 Aastatel 1990–2020 vähenes ELi 27 liikmesriigis elektri- ja soojusenergia tootmiseks söe põletamisest tulenev CO₂-heide 59%. *Jooniselt 12* nähtub, et 2020. aastal oli kuues ELi riigis kivisöe abil toodetud elektri- ja soojusenergia osakaal endiselt üle 15%. *Joonisel 12* kirjeldatud kuues ELi riigis tekitas elektri- ja soojusenergia tootmiseks kasutatava söe põletamine 2020. aastal 9–32% nende kasvuhoonegaaside koguheitest (v.a maakasutusest, maakasutuse muutusest ja metsandusest tulenev heide ja neeldajad ning rahvusvahelisest lennundusest tulenev heide²⁸).

---

²⁸ EEA, Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2020 and inventory report 2022, 2022, lk 80.

Joonis 12. Kivisöest toodetud elektri- ja soojusenergia kogutoodangu osakaal

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Eurostati avaldatud Euroopa Keskkonnaameti andmete alusel.

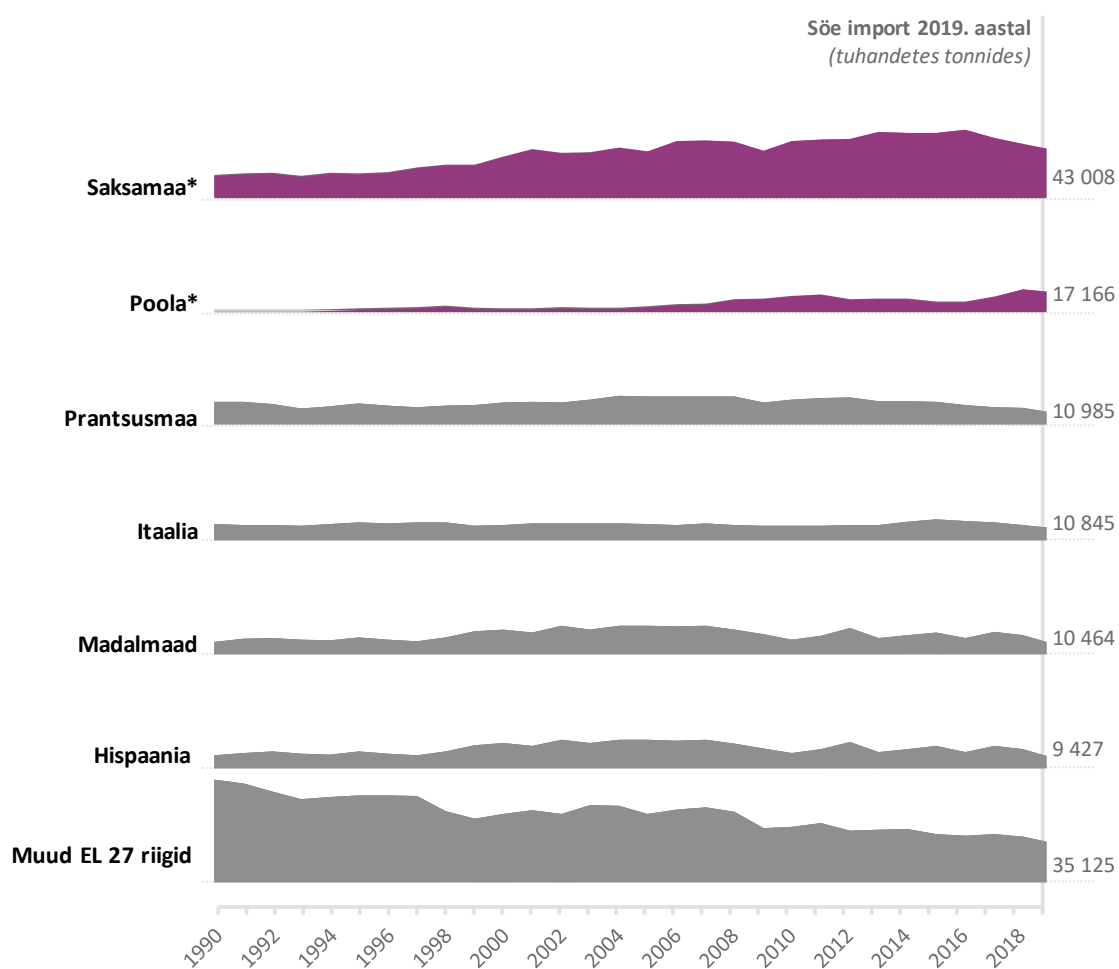
51 Söest toodetud elektri ja soojuse osakaal ELis vähenes 2013.–2020. aastal 11 protsendipunkti, 25%-lt 14 %-le. Kui taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri ja soojuse osakaal suurenes samal perioodil 11 protsendipunkti, siis fossiilgaasist toodetud elektri ja soojuse osakaal kasvas samuti 4 protsendipunkti (vt [joonis 1](#)). Auditiga hõlmatud piirkondades ja vastavates liikmesriikides täheldasime, et kivisütt ei ole asendatud ainult säästvate energiaallikatega.

- Tšehhis vähenes kivisöe tootmine Morava-Sileesias 2014.–2019. aastal 60%. Kivisöe suurenenud impordi tõttu vähenes kivisöe põletamisest tingitud CO₂ heide Tšehhis aga vaid 32%.
- Lausitzis (Saksamaa) tootsid töötavad kaevandused rohkem sütt, et katta Cottbusi kaevanduse sulgemise tõttu langenud toodang.
- Hispaanias vähenes elektri- ja soojusenergia tootmiseks söe põletamisest tulenev CO₂ heide 2013.–2019. aastal 63%. Umbes 40% sellest CO₂ heide vähenemisest sõi ära aga fossiilkütuste laialdasem kasutamine.

- Poolas vähenes kivisöe tootmine aastatel 2014–2020 25%, samal ajal kui selle kasutamine vähenes ainult 15%, sest omamaine toodang asendati osaliselt impordiga.
- Jiu orus (Rumeenia) tasakaalustas söetootmise vähenemist osaliselt fossiilkütuste impordi suurenemine.

52 Joonisel 13 on näidatud ELi liikmesriigid, kes importisid kõige rohkem sütt, millest kivisöe osakaal oli 2019. aastal 91,5%. Saksamaa ja Poola on viimase 15 aasta jooksul märkimisväärselt suurendanud oma söeimporti, samal ajal kui ülejäänud ELis söe import üldiselt väheneb.

Joonis 13. Söe import

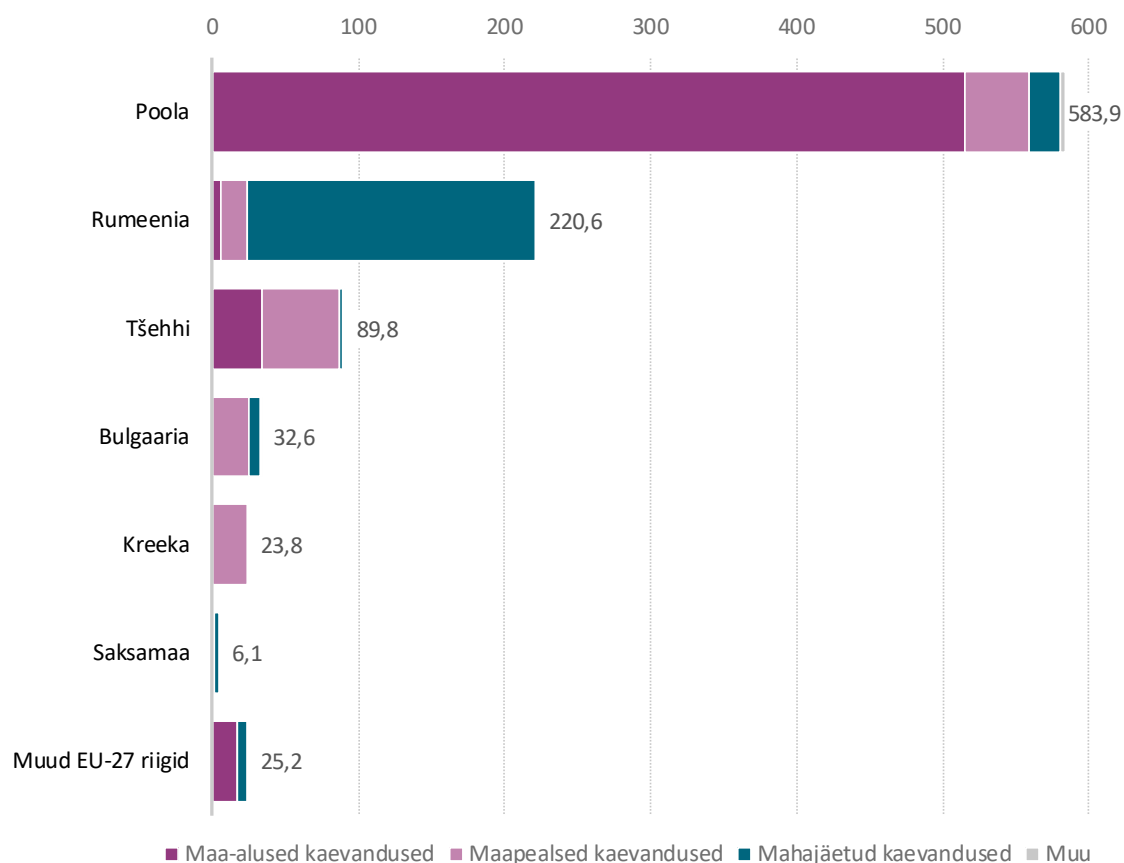
* Liikmesriigid, mille import on suurem kui 1990. aastal: Tšehhi, Saksamaa, Poola ja Sloveenia.

Allikas: Euroopa Kontrollikoda Eurostati andmete põhjal.

Liikmesriigid on seni pööranud vähe tähelepanu suletud või mahajäetud söekaevandustest pärit metaaniheitele

53 *Jooniselt 14* on näha, et Poola on ülekaalukalt suurim söe kaevandamisel ja käitlemisel tekkiva metaaniheite tekitaja. Talle järgnevad Rumeenia ja Tšehhi, kelle arvele langeb 89% kogu metaaniheitest²⁹. Jooniselt nähtub ka, et aktiivsed maa-alused kaevandused on suurimad metaaniheite tekitajad. Kuna nendes kaevandustes kontrollitakse tervise ja ohutuse tagamiseks pidevalt metaani kontsentratsiooni, peetakse aktiivsete maa-aluste kaevanduste riiklikes kasvuhooonegaaside inventuurides esitatud metaaniheite hinnangulisi andmeid usaldusväärseks.

Joonis 14. Söekaevanduste hinnanguline metaaniheide 2019. aastal (tuhandetes tonnides)

Allikas: Euroopa Kontrollikoda EMP kasvuhooonegaaside inventuuriandmete põhjal.

²⁹ EEA, Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2019 and inventory report 2021, 2021, lk 346.

54 Maapealsetest kaevandustest pärinevaid heitkoguseid ei saa pidevalt mõõta, kuna need hajuvad laiale alale. Seega põhineb kõige täpsem hinnang igas töötavas kaevanduses kaevandatud söe kogusel, mis on korrutatud heitekoefitsiendiga. Suletud või mahajäetud maa-aluste kaevanduste metaaniheite hinnangulised kogused on kõige vähem täpsed, sest nendes kaevandustes ei mõõdeta metaani pidevalt, mis võimaldaks arvutada usaldusväärsemaid heitekoefitsiente. Ühes 2020. aasta uuringus³⁰ prognoositi, et suletud (üleujutamata) või mahajäetud kaevandustest pärit metaaniheite osakaal kogu söetööstuses suureneb tulevikus märkimisväärselt. Peamiselt on põhjuseks töötavate kaevanduste väiksem heide ja hiljuti suletud kaevanduste sügavamad šahtid.

55 Mõned liikmesriigid, sealhulgas Tšehhi, Saksamaa ja Poola, kehtestasid stiimulid (toetuste, riigiabi ja maksusoodustuste vormis) investeringuteks süsteemidesse, kus kasutatakse suletud või mahajäetud kaevandustest pärit metaani elektri- ja soojusenergia tootmiseks. Kuid meie auditiga hõlmatud riikides kasutatakse elektri tootmiseks suletud või mahajäetud kaevandustest pärit metaani vaid vähestes projektides. Erandiks on Saksamaa, kus on käivitatud üle 50 sellise projekti³¹.

56 Praegu puuduvad kogu ELi hõlmavad eeskirjad, mis piiraksid söe kaevandamisel ja käitlemisel tekkivat metaaniheidet. Sellele vaatamata on komisjon võtnud meetmeid, avaldades 2021. aastal määruse ettepaneku³², et saada paremat teavet töötavate, suletud või mahajäetud söekaevanduste metaaniheite kohta ning seda vähendada. *Joonisel 15* kirjeldatakse selle ettepaneku neid osi, mis on söesektori jaoks olulised.

---

³⁰ N. Kholod et al., [Global methane emissions from coal mining to continue growing even with declining coal production](#), *Journal of Cleaner Production*, Volume 256, 120489, 2020.

³¹ Söekaevanduste metaani andmebaas, mille töötas välja USA keskkonnakaitseameti kivisöekihi metaani teavituspogramm ülemaailmse metaanialgatuse söetööstuse allkomitee taotlusel.

³² Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega käsitletakse metaaniheidete vähendamist energeetikasektoris ja muudetakse määrust (EL) 2019/942, COM(942) 805 final.

Joonis 15. Söesektori metaaniheidet käsitleva määruse ettepaneku peamised osad

	 Suletud või mahajäetud maa-alused söekaevandused	 Töötavad maa-alused ja maapealsed söekaevandused
Järelevalve ja aruandlus	<ul style="list-style-type: none"> kõigi suletud või mahajäetud söekaevanduste niimestiku koostamine mõõteseadmete paigaldamine, korrapärane mõõtmine ja aruandlus 	<ul style="list-style-type: none"> metaaniheite seire ja aruandluse eeskirjade kehtestamine
Leevendamine	<ul style="list-style-type: none"> metaaniheite vähendamise kava väljatöötamine ja rakendamine 	<ul style="list-style-type: none"> maa-alustes söekaevandustes metaani väljalaskmise ja tõrvikpõletamise keelamine äravoolusüsteemides (alates 2025. aastast) ja ventilatsioonisahtides (alates 2027. aastast)

Allikas: Euroopa Kontrollikoda määruse ettepaneku põhjal.

Järeldused ja soovitused

57 Meie auditiga hinnati, kas ELi ajavahemikul 2014–2020 antud toetus on aidanud tõhusalt kaasa sotsiaal-majanduslikule üleminekule ja energiasüsteemi ümberkujundamisele seitsmes valitud ELi piirkonnas, kus söetööstuse tootmismahud on vähenenud. Järeldame, et söekaevanduspiirkondadele antaval ELi toetusel on olnud piiratud fookus ja mõju töökohtade loomisele ja energiasüsteemi ümberkujundamisele ning et vaatamata üldistele edusammudele on kivisüsi mõnes liikmesriigis endiselt suur kasvuhuonegaaside heite allikas.

58 Esiteks uurisime, kas koondatud söetööstuse töötajad on saanud asjakohast koolitust ja abi uue töökoha leidmiseks. Piirkondlikud omavalitsused said sel eesmärgil kasutada nii riiklikke kui ka ELi vahendeid. Leidsime, et ESFi toel korraldatud koolituskursused olid söetööstusest koondatud inimestele kättesaadavad, kuid andmeid selle konkreetse rühma osalemise kohta oli vähe. Üldiselt positiivne olukord tööturul enamikus meie auditiga hõlmatud piirkondades vähendas söetööstusest koondatud inimeste töötuks jäämise riski (punktid [26–32](#)).

59 Teiseks hindasime, kas liikmesriigid olid koos komisjoniga teinud kindlaks söekaevanduspiirkondade sotsiaal-majanduslikud vajadused ja suunanud vahendeid sellele vastavalt. Valitud söekaevanduspiirkonnad kasutasid ELi vahendeid erinevalt, et rahuldada oma erivajadusi, kuid keskendusid vähesel määral sotsiaal-majanduslikule üleminekule ja energiasüsteemi ümberkujundamisele. Täheldasime, et enamik piirkondi oli oma üleminekustrateegiad välja töötanud perioodi 2014–2020 lõpus.

60 Leidsime, et ERFi investeeringute kaudu otseselt nendes piirkondades loodud töökohtade arv oli suhteliselt väike. Leidsime, et enamikus valimisse kuulunud piirkondades ei avaldanud rahastatud projektid märkimisväärset mõju energiasäästule ega taastuenergia tootmisvõimsusele (punktid [33–43](#)).

61 Alates 2018. aastast on komisjon pakkunud söekaevanduspiirkondadele mitmesuguseid eksperditeadmisi ja tegi 2020. aastal ettepanekud luua 19,3 miljardi euro suurune õiglase ülemineku fond. Meie arvamuses komisjoni ettepanekute kohta võtta vastu õiglase ülemineku fondi määrus rõhutati, et komisjon ei olnud põhjalikult analüüsinud, mida on nendes piirkondades ELi varasema rahastamisega saavutatud, ega seda, millised on nende ülejäänud vajadused. Leidsime probleeme liikmesriikide jaoks ettenähtud aja jooksul kättesaadavate rahaliste vahendite kasutamisel tõhusa ülemineku toetamiseks. Need puudused kujutavad endast riski, et vahendeid, mis on mõeldud ülemineku sotsiaal-majanduslike ja keskkonnakulude leevendamiseks,

võidakse kasutada ilma, et üleminek tegelikult aset leiaks. Seoses Venemaa 2022. aasta sissetungiga Ukrainasse on see oht suurenenud (punktid 44–48).

1. soovitus. Kontrollida, et õiglase ülemineku fondi kasutatakse tulemuslikult ja tõhusalt, et toetada söekaevandus- ja CO₂-mahukate piirkondade sotsiaal-majanduslikku üleminekut

Komisjon peaks õiglase ülemineku territoriaalsete kavade ja programmide ning nende muudatuste heakskiitmisel ning nende rakendamise üle järelevalve tegemisel ja selle kohta aru andmisel kontrollima, kas liikmesriigid on

- a) määranud kindlaks kavandatud meetmed ja ajakava söekasutusest loobumiseks ja CO₂-mahuka tegevuse ümberkujundamiseks kooskõlas ELi kliimaeesmärkidega;
- b) taganud, et kavandatud vahendite maht ei ületaks kindlaks tehtud rahalisi vajadusi ja et need oleksid kooskõlas ülemineku tempoga;
- c) taganud eri ELi ja riiklike rahastamisallikate vastastikuse täiendavuse ja koordineerimise.

Soovituse täitmise tähtaeg: õiglase ülemineku territoriaalsete kavade ja programmide vastuvõtmiseks 2022; seire ja aruandluse jaoks 2026

62 Lõpuks hindasime, kas söest tulenev kasvuhoonegaaside heide on vähenenud paralleelselt ELi söetootmise vähenemisega. Leidsime, et söe põletamisest tulenev CO₂ heide on märkimisväärselt vähenenud, kuid omamaine süsi on mõnikord asendatud impordi või muude fossiilkütustega. 2020. aastal oli kuues ELi riigis söepõhise elektri- ja soojusenergia kogutootmise osakaal ikka veel üle 15%.

63 Samuti leidsime, et suletud või mahajäetud kaevandustest pärit metaaniheidet puudutav aruandlus ei ole olnud piisavalt usaldusväärne ning kui Saksamaa välja arvata, kasutatakse nendest kaevandustest saadavat metaani vähe. Nende heitkoguste alane aruandlus ja nende vähendamine ei ole praegu hästi reguleeritud, kuid 2021. aasta detsembris avaldatud komisjoni ettepaneku eesmärk on need probleemid lahendada (punktid 49–56).

2. soovitus. Jagada metaaniheite mõõtmise ja haldamise häid tavasid

---

Tuginedes 2021. aasta ettepanekule võtta vastu määrus metaaniheite vähendamise kohta energiasektoris, peaks komisjon koguma ja jagama näiteid liikmesriikide headest tavadest suletud või mahajäetud söekaevandustest pärit metaaniheite mõõtmise ja haldamise kohta.

Soovituse täitmise tähtaeg: 2025

I auditikoda, mida juhib kontrollikoja liige Joëlle Elvinger, võttis käesoleva aruande vastu 21. septembri 2022. aasta koosolekul Luxembourgis.

Kontrollikoja nimel

president

Klaus-Heiner Lehne

Lisa

Sõe tootmine ja tarbimine ELis

(tuhandetes tonnides)

Liikmesriigid	2010		2015		2020	
	Tootmine	Tarbimine	Tootmine	Tarbimine	Tootmine	Tarbimine
Belgia	2 005	7 836	1 274	6 329	1 140	4 613
Bulgaaria	30 749	34 080	36 797	37 915	23 055	23 915
Tšehhi	58 180	55 599	48 984	48 657	34 113	37 281
Taani	–	6 521	–	3 154	–	1 240
Saksamaa	197 914	249 172	200 171	255 305	120 452	151 630
Eesti	22	60	8	29	15	12
Iirimaa	–	2 024	–	2 401	–	708
Kreeka	56 520	58 319	46 246	44 548	14 054	14 645
Hispaania	10 561	16 582	4 695	26 272	567	5 554
Prantsusmaa	3 219	21 787	3 315	17 512	2 417	10 421
Horvaatia	–	1 198	–	1 021	–	603
Itaalia	4 211	25 705	1 768	21 581	1 292	9 152
Küpros	–	27	–	6	–	22
Läti	–	170	–	81	–	39
Leedu	–	316	–	265	–	221
Luksemburg	–	111	–	84	–	66
Ungari	10 195	11 761	10 267	11 423	6 991	8 097
Malta	–	–	–	–	–	–
Madalmaad	2 130	14 228	2 117	20 056	1 947	8 288
Austria	1 431	6 472	1 379	6 103	1 370	5 025
Poola	142 963	144 591	145 477	138 339	108 476	111 560
Portugal	–	2 705	–	5 512	–	957
Rumeenia	31 129	32 611	25 493	27 858	15 031	16 678
Sloveenia	4 430	4 950	3 168	3 613	3 175	3 491
Slovakkia	4 093	9 333	3 637	8 049	2 187	5 608
Soome	866	8 256	915	5 271	796	3 639
Rootsi	1 197	4 283	1 187	4 060	1 070	3 153
EL 27	561 815	718 697	536 898	695 445	338 149	426 620

Allikas: Eurostat.

Akronüümid ja lühendid

CO₂: süsinikdioksiid

ERF: Euroopa Regionaalarengufond

ESF: Euroopa Sotsiaalfond

ESF: Euroopa Sotsiaalfond

ESI fondid: Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid

JRC: Teadusuuringute Ühiskeskus

JTF: õiglase ülemineku fond

PM_{2.5}: tahked peenosakesed

ÜF: Ühtekuuluvusfond

Sõnastik

CO₂-mahukad piirkonnad: piirkonnad, kus fossiilkütuseid kasutatakse laialdaselt elektri tootmiseks, kütmiseks või tööstuslikes protsessides, mille tulemuseks on suur kasvuhuonegaaside heide.

Euroopa roheline kokkulepe: 2019. aastal vastu võetud ELi arengustrateegia, mille eesmärk on muuta EL aastaks 2050 kliimaneutraalseks.

Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid: viis peamist ELi fondi, mis üheskoos toetasid majanduse arengut kogu ELis perioodil 2014–2020: Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Sotsiaalfond, Ühtekuuluvusfond, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfond.

Kasvuhuonegaasid: gaasid, näiteks süsinikdioksiid ja metaan, mis neelavad ja paiskavad õhku kiirgust ning moodustavad soojust mitte läbi laskva kihi Maa atmosfääris, mille tõttu Maa pind soojeneb ja tekib nn kasvuhuoneefekt.

Kliimaneutraalsus: olukord, kus inimtegevuse netomõju kliimale puudub.

Küttesüsi: kivisüsi, mida kasutatakse peamiselt elektrijaamades elektri- ja soojusenergia tootmiseks.

NUTS: *Nomenclature des unités territoriales statistiques* – süsteem, mis statistilistel eesmärkidel ja regionaalpoliitika kujundamiseks liigitab ELi piirkonnad elanikkonna suuruse järgi kolme rühma, kusjuures NUTS 1 on suurim ja NUTS 3 kõige väiksem.

Pariisi kokkulepe: 2015. aastal allkirjastatud rahvusvaheline kokkulepe hoida ülemaailmne soojenemine alla 2°C, tehes kõik selleks, et hoida see alla 1,5°C.

Partnerlusleping: komisjoni ja liikmesriigi või kolmanda riigi vahel ELi rahastamiskava raames sõlmitud leping, milles sätestatakse näiteks strateegilised kavad, investeerimisprioriteedid ja kaubandus- või arenguabi andmise tingimused.

Rakenduskava: põhiraamistik ELi rahastatud ühtekuuluvusprojektide rakendamiseks kindlaksmääratud perioodil, mis kajastab komisjoni ja liikmesriikide vahel eraldi sõlmitud partnerluslepingutes sätestatud prioriteete ja eesmärke.

Riigiabi: valitsuse poolt ettevõttele või organisatsioonile antav otsene või kaudne toetus, mis annab neile konkurentide ees eelise.

SWOT-analüüs: üksuse, jurisdiktsiooni või programmi tugevate ja nõrkade külgede ning võimaluste ja ohtude hindamine.

Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad (VKE-d): ettevõtte, kus on vähem kui 250 töötajat ja mille aastakäive ei ületa 50 miljonit eurot või aasta bilansimaht ei ületa 43 miljonit eurot.

Komisjoni vastus

<https://www.eca.europa.eu/et/Pages/DocItem.aspx?did=62373>

Ajakava

<https://www.eca.europa.eu/et/Pages/DocItem.aspx?did=62373>

Auditirühm

Kontrollikoja eriaruannetes esitatakse auditite tulemused, mis hõlmavad ELi poliitikat ja programme ning konkreetsete eelarvevaldkondade haldamisega seotud teemasid. Audititülesannete valimisel ja kavandamisel püüab kontrollikoda maksimeerida nende mõju, võttes arvesse tulemuslikkuse ja vastavuse riske, konkreetse valdkonna tulude ja kulude suurust, tulevasi arengusuundi ning poliitilist ja avalikku huvi.

Kõnealuse tulemusauditi viis läbi loodusvarade säästva kasutamise valdkonnaga tegelev I auditikoda, mille eesistuja on kontrollikoja liige Joëlle Elvinger. Auditit juhtis kontrollikoja liige Nikolaos Milionis. Teda toetasid kabinetiülem Kristian Sniter ja kabineti nõunik Matteo Tartaggia, valdkonnajuht Emmanuel Rauch, auditijuht Jindřich Doležal, audiitorid Gareth Roberts, Kurt Bungartz, Krzysztof Zalega, Pekka Ulander, Maria Eulàlia Reverté I Casas ja Mihaela Vacarasu. Graafilisi materjale aitas koostada Marika Meisenzahl. Keelealast abi osutasid Richard Moore ja Laura Mcmillan.

Vasakult paremale: Kristian Sniter, Emmanuel Rauch, Maria Eulàlia Reverté I Casas, Nikolaos Milionis, Matteo Tartaggia, Pekka Ulander, Jindřich Doležal.

AUTORIÕIGUS

© Euroopa Liit, 2022

Euroopa Kontrollikoja taaskasutamispoliitika on kehtestatud [Euroopa Kontrollikoja otsusega nr 6-2019](#) avatud andmete poliitika ja dokumentide taaskasutamise kohta.

Kui ei ole märgitud teisiti (nt eraldiseisvates autoriõiguse märgetes), on ELile kuuluv kontrollikoja sisu litsentsitud vastavalt [litsentsile Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](#). Reeglina on taaskasutamine lubatud, kui autoriõigustele on viidatud ja muudatused on ära märgitud. Kontrollikojale kuuluva sisu taaskasutajad ei tohi moonutada algset tähendust ega sõnumit. Kontrollikoda ei vastuta taaskasutamise tagajärgede eest.

Kui konkreetse sisus, näiteks kontrollikoja töötajatest tehtud fotodel, on kujutatud tuvastatavaid eraisikuid, või kui see sisaldab kolmandate isikute teoseid, tuleb teil taotlema täiendavaid õigusi.

Kui luba on saadud, tühistab ja asendab see eespool nimetatud üldise loa ja osutab selgelt mis tahes kasutuspiirangutele.

On võimalik, et ELile mittekuuluva sisu kasutamiseks või taasesitamiseks tuleb küsida luba otse autoriõiguse omajatelt.

Joonised 10 ja 15, ikoonid: nende jooniste kujundamisel on kasutatud [Flaticon.com](#) ressursse. © [Freepik Company S.L.](#) Kõik õigused kaitstud.

Tööstusomandi õigustega hõlmatud tarkvara või dokumendid, nagu patendid, kaubamärgid, registreeritud disainilahendused, logod ja nimed, ei kuulu kontrollikoja taaskasutamispoliitika alla.

Domeeni europa.eu alla koondatud Euroopa Liidu institutsioonide veebisaitidel leidub linke, mis viivad muudele veebisaitidele. Kontrollikoda ei vastuta nende sisu eest ja soovib teil seetõttu tutvuda nende veebisaitide isikuandmete ja autoriõiguse kaitse põhimõtetega.

Kontrollikoja logo kasutamine

Kontrollikoja logo ei tohi kasutada ilma kontrollikoja eelneva nõusolekuta.

PDF	ISBN 978-92-847-8764-7	ISSN 1977-5652	doi:10.2865/297791	QJ-AB-22-020-ET-N
HTML	ISBN 978-92-847-8770-8	ISSN 1977-5652	doi:10.2865/87162	QJ-AB-22-020-ET-Q

Sõe järkjärguline kasutuselt kõrvaldamine on oluline, et saavutada ELi kliimaeesmärgid. Selleks lõi EL 2020. aastal 19,3 miljardi euro suuruse õiglase ülemineku fondi, millega toetatakse üleminekut kliimaneutraalsele majandusele. Fondi rakendamisest saadud õppetundide kasutamiseks hindasime, kas ELi ajavahemikul 2014–2020 antud toetus on aidanud tõhusalt kaasa sotsiaal-majanduslikule üleminekule ja energiasüsteemi ümberkujundamisele seitsmes valitud ELi piirkonnas, kus sisetootuse tootmismahud on vähenenud. Järeldame, et toetusel oli piiratud fookus ja mõju töökohtade loomisele ja energiasüsteemi ümberkujundamisele ning et vaatamata üldistele edusammudele on kivisüsi mõnes liikmesriigis endiselt suur kasvuhoonegaaside heite allikas. Soovitame meetmeid õiglase ülemineku fondi tulemuslikuks ja tõhusaks kasutamiseks ning suletud või mahajäetud kaevandustest pärit metaaniheite paremaks mõõtmiseks ja haldamiseks.

Kontrollikoja eriaruanne vastavalt ELTLi artikli 287 lõike 4 teisele lõigule .

EUROOPA
KONTROLLIKODA

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus

EUROOPA KONTROLLIKODA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUKSEMBURG

Tel +352 4398-1

Päringud: eca.europa.eu/et/Pages/ContactForm.aspx
Veebisait: eca.europa.eu
Twitter: @EUAuditors